

A tartalomról:

Dr. Junger József: A magyar zsidóság és a zsidó népi politika. — Rosenthal László: Beszél a csend (vers). — Dr. Nadja Stern (Tel-Aviv): Henriette Sold, a nevelő. — Ullmann Ervin: Tanterem (vers). — Munkácsi Ernő: Örkényi Strasser István műtermében. — Dr. Takács Pál: A hetvenöt éves budai zsidótemplom. — Bródy László: Jehuda Ha-lévi (vers). — Schwarz Mór: Istent kérdezzük (vers). — Két jubileum margójára. — Gervai Sándor: Isszáchár bácsi külön világa. — Gerő Pál: Otthon (vers). — Dr. Kőrösy Kornél: Pfeifer Ignác emlékezete. — Virág Gyula húszéves jubileuma. — Dr. Herskovits FABIÁN: Menachem Ussischkin. — Új könyvek. — Krónika és Szemle. — Egy műmelléklet és 10 illusztráció.

ALUL

ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ LAP

SZERKESZTI ÉS KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó 15-én

Telefonszám:
111-901

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 pengő,

PERZSASZŐNYEGET

LEGMAGASABB ÁRON

VESZ STERNBERG

DOB-UTCA 2. TELEFON: 342-937

BETEGTOLÓ ÉS ÖNHAJTÁSÚ KOCSIK,
KERÉKPÁROK, GYERMEKKOCSIK

nagy választékban.

LÓWY IMRE

SIESTA

JÁRMŰRAKTÁRA

BUDAPEST, VII., DAMJANICH-UTCA 49.

TELEFON: 420-656.

Betegtolókosci kölcsönzés. Kérjen díjtalan prospektust.

EZÜST

DÍSZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR, VII., KAZINCZY-UTCA 10.

TELEFON: 143-528

Karmel ארמה פנזיו Penzió Budapest

VI., Andrassy-út 43 * Telefon 225-664
225-434

Villamos és autóbusz összeköttetés a város minden részébe

Elsőrendű családi penzió a város központjában, teljesen ujonnan berendezve. Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szépfekvésű szobák folyó vízzel. Fürdőszobák. Bőséges és elismerten kitűnő konyha. Kivánatra diétikus ellátás. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Referenciát a budapesti orth. rabbiság ad. Szobák napokra is igénybe vehetők. Előzetes szobafoglalás. Szíveskedjék nagybecsű látogatásával bennünket megtisztelni.

MOST JELENT MEG!

Megrendelhető a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalában!

S ó s E n d r e
Zsidók a magyar
városokban

című történelmi tanulmánya.

Meggyőző érvek.

Érdekes dokumentumok.

Ismeretlen adatok.

Okmányok és képek.

Ára;

P.5-60

A magyar zsidóság útja
UJPEST, SZEGED, PÉCS,
GYŐR, SOPRON és MIS-
KOLC történelmének tük-
rében.

LIBANON KIADÁS.

BARBIEN

késnélküli borotválópor

MINDENKIT MEGHÓDÍT

Kérjen árajánlatot!

BARBIEN VEGYIPAR, BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 30.

Telefon: 426-210

Visó Máckné

HÖLGYFODRÁSZ ÉS PARÓKAKÉSZÍTŐ

Speciális hajmunkák. Tartós hullám.
Hajfestés szakszerűen

B U D A P E S T
Károly-körút 25, félem.
[Király-utcasarok]

Telefon: 330-693

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: 457-159

MULT ÉS JÖVŐ

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF **ZSIDÓ LAP** XXXI. ÉVF. 1941 NOVEMBER

DR. JUNGER JÓZSEF:

A MAGYAR ZSIDÓSÁG ÉS A ZSIDÓ NÉPI POLITIKA

A *Mult és Jövő* szeptemberi számában arról írtam, ami kikerülhetetlen korparancs, kényszerítő *katégorikus imperativusz* a zsidóság számára: népi közösségként szervezkedni s mint ilyen keresni az együttműködés moduszát az országvezető magyarsággal. Most pedig arról szeretnék írni, hogy e föltétlen történelmi posztulátummal szemben milyen magatartást tanusít a magyar zsidóság, mennyire képes nagy feladatát felfogni és vállalni, egyszóval, hogy a „*soll*“-nak a tények síkján milyen „*sein*“ felel meg.

Meg kell vallanunk, hogy nem a legvígasztalóbb kép tárul e vizsgálódásunk közepette szemünk elé. Az asszimiláció évtizedei nemcsak minden komoly zsidó szolidaritást mostak el, de úgy látszik, beteljesítették azt is, ami *Marton Ernő* szerint különben a galuti lét egyik legsajátosabb következménye: teljesen megsemmisítették politikai realitás-érzésünket. A hivatalos zsidóság ma is makacsul csupán egy epizódot, egy nehéz, de előbb-utóbb jóra forduló epizódot lát adott helyzetünkben. Minden intézkedésük, tervük, megnyilatkozásuk ezt a hiedelmet tükrözi. Módszerük ezért csak tüneti kezelés, minden átfogó koncepció nélkül... *Nem veszik észre, hogy mai életkörülményeink összessége nem egy kisiklás a „helyes“ történelmi fejlődés vágyáról, hanem egy teljesen befejezett korszak lezárulása s egy gyökeresen új fejlődés kiindulópontja, melynek útjai igen messze vezetnek a mult egyéni emancipációs és asszimilációs idilljétől. S az új úton csak mint öntudatos és értéktudatos, szolidáris népi közösséggé szerveült egység haladhatunk.*

A hivatalos zsidóság történelmietlen felfogását azonban nyomban megérteti velünk egy pillantás társadalmi támaszára. A hivatalos zsidó politika mögött elsősorban a zsidó nagypolgárság, a zsidó felsőosztályok állanak s ha eszünkbe jutnak *Kastein* remek fejtegetései az „*Eine Geschichte der Juden*“-ban a gazdagság és az asszimiláció, azaz a saját népközösségtől való menekülés szoros, egyenesen fogalmi összefüggéséről, egyszerre megvilágosodik előttünk e politika igazi értelme. S egyszerre feltárul előttünk népünk igazi belső tragédiája: olyan osztályai gyakorolják a hegemoniát, szabják meg politikája irányát, melyek tagjainál alapvető magatartás a népüktől való menekülés s akik egyenesen önös érdekeik veszélyeztetését látják népük lelki felszabadításában.

De hogyan áll a helyzet a többi osztályoknál: a középosztálynál, a kispolgárságnál, melyek az abnormis fejlődés következtében a zsidóság társadalmi struktúrájának igazi jellegzetességét megadják, melyek számban is a legjelentősebb rétegei népünknek? *Buber* megállapítása, hogy az európai zsidóság valójában nem asszimilálódott, hanem atomizálódott, talán sehol sem fejezi ki annyira az igazságot, mint a magyarországi zsidó középosztálynál. Az, amiről ez az osztály azt hitte, hogy „asszimiláció“, az lényegében véve nem volt más, mint egy eloldozódás a terhes

multtól, kiszakadás a zsidó közösségből. Mindenki „egyén“ lett, egyéni módjára kereste az érvényesülést. A zsidó népközösségnek még a létét is tagadták, a zsidóságot magát „csak hitfelekezetté“ — hamisították, — hogy *Kastein* szavait használjuk.

A népi asszimilációval párhuzamosan mohón igyekeztek a „nyugati kultúrának“ is a birtokbavételére, de mint az általában az izgatottan törekvő asszimilánsoknál szokásos, csak egy felületes kultúrmázhoz jutottak el, az igazi kultúra valami selejtes, gicces nagyvárosi üledékéhez. Végül is a kultúrásszimiláció éppen olyan csödhöz vezetett, mint a népi asszimiláció. Amint ez nem tudta a zsidóságnak környezetében való elhelyezkedésének problémáját megoldani, úgy az sem tudott az elvetett és megvetett zsidó kultúra helyett egy új, tiszta, egészséges kultúrát nyújtani. Csak azt a nagy negatívumot eredményezte, hogy minden zsidó szellemi tartalmat kiüresített középosztályunkból. Úgyhogy amikor a népi asszimiláció bukása nyilvánvaló lett és a reánk sújtó zsidótörvények ezt az osztályt is visszazuhantották a megtagadott zsidó közösséghez, akkor az nem nagy történelmi feladatának teljesítésére ébredt, hanem ijedt bizonytalanság, kapkodás, emésztő lelki válság lett úrrá soraiban. A zsidósághoz való visszakényszerítésében elsősorban pozícióját féltette, hiszen oly friss sütetű, tradícióatlan középosztályunk legtöbb tagjánál ezen osztályba való felemelkedés egyúttal a zsidóságból való kiszakadás útját is jelentette, az osztályváltást mintegy „asszimilációja“ jogos gyümölcsének tekintette.

A beléidegződött individualizmus atomizáló hatása tovább pusztított a megváltozott helyzetben is. Ebben az osztályban mindenki csak az egyéni problémáival törődött, csak maga próbált menekülni a közös sors elől. Most, negyedfél esztendő elteltével keserű kiábrándultsággal állapíthatjuk meg, hogy középosztályunk e súlyos időben nem találta meg önmagát. Nem vált semmivel sem zsidóbbá. (Természetesen nem a tiszteletre méltó kivételekről beszélünk, hanem az osztálymagatartásról általánosságban.) Nem tudta méltóvá tenni magát a nagy történelmi időkhez, nem tudott beleilleszkedni a zsidó történelem folytonosságába, nem tudta teljesíteni azt, ami a legelsőrangú hivatása lett volna: az időhöz és a helyzethez mért egészséges zsidó közszellemet kialakítani. A kultúrásszimiláció képtelenné tette erre. A mai idők komoly lelkiismeretvizsgálatot, önismeretet követelnek. De hol van e követelményektől a mai középosztályunk! Idővel kialakult két típus. Az egyik — a gyakoribb s a komikusabb — a minden közösségi erőfeszítés felett fölényesen elnéző, finomkodó, nagy eszmékről, az egész emberiségről nyöszörgő „entellekuel“, ki egyszerűen nem akar tudni, nemhogy zsidó voltáról, hanem magáról a zsidóságról sem. Akik azonban népe sorsán kívül minden érdekel. A másik az asszimiláció frázisait az unalomig mellőngetően harsogató

típus, akinek azonban fogalma sincs arról, hogy tulajdonképpen mit jelent magyarnak lenni. Lényegében mind a két típus beteg figura, fölényességük, nagy hangjuk, patológikus viccelődésük végsősorban a néha egészen a hisztériáig fajuló belső bizonytalanságnak és gyökértelenségnek a kifejeződése.

A középosztályhoz szorosan kapcsolódó kispolgárságunk, melyet különben anyagi létében a legerősebben viseltek meg az idők, — sem mutat, saines, sokkal bátorítóbb képet. Ha a fölötte levő középosztályt titokban ellenszenvvel nézi is, s ez az ellenszenv a kisebb vidéki helyeken ölt különösen látható formákat, életstílusában, életformájában mégis ezt az osztályt utánozza. Ha annak beteges kinövésével nincs is annyira megterhelve s a zsidó közösség iránt is több érzéke van, alig lehet kétséges, hogy ebbe a rétegbe is sok pusztító bacillus ette be magát. Így, ahogy most van, egy zsidó népi politika alátámasztására, éppen olyan kevésbé alkalmas, mint a felette lévő osztályok.

A magyar zsidóság megbetegedett szervezetét csak egy nagy, átfogó lelki reform gyógyíthatja meg s teheti képessé a korszerű feladatok teljesítésére. Nagy lelki reform, mely először kemény önkritikából indul ki, önismertetre nevel és az „önismeret poklán“ keresztül elvezet zsidóságunk megértésére, vállalására és az ebből adódó feladatok megvalósítására. De hol van, ki lehetne a mi elsőkélyesedett, elzsidótlanodott közéletünkben ilyen lelki reform hordozója?

Minden más népnél a megtisztulásnak, a lelki felszabadulásnak a közege az irodalom. Az irodalom, ha boldog időkben el is kacérkodik a *l'art pour l'art* luxusával, népi katasztrófák idején mégis ráébred hivatására, azonosul népe problémáival, törekvéseivel, kitermeli, képviseli a megújulás eszméit és gondolatait, megteremti az atmoszférát az azokért való lelkesedésre. De mi történik a mi íróinkkal? Teljes felelősséggel merem leírni, hogy a magyar zsidóság szellemtörténetének egyik legszomorúbb fejezete a magyar nyelvű zsidó irodalom története ezekben az esztendőekben, az a csúnya árulás, amit általában a szellem többi embereinek nagyrésztével együtt produkált. Zsidó írók, zsidó költők, miután már annyiszor tudtukra adták, hogy nemkívánatos idegenek a befogadó nép kultúrcsarnokaiban, még most is sóváran ott leskelődnek annak ablakaiban; küszöbeinél, lehulló alamizsna után. Nem népünk felé fordulnak (attól csak azt várják, nehezen követhető logikával, hogy elartsa őket), nem annak problémái az ő problémájuk, nem annak megújulását, önudatrarizmusát szolgálják, hanem éppen ellenkezőleg: segítenek a mult jelenné erőszakolásában, az illúziók, a fikciók továbbbepolálásában. Írók, költők, akiktől bátorságot, lelki szabadságot, önérzetet várnak olvasóik, már témáik megválasztásában is csak gerinctelenségüket tudják bizonyítani. A „csak hitfelekezeti“ politikának nagyobb dicsőségére, az egyik hivatalos felekezeti költő valamelyik „nagysikerű“ versében például arról sirnákozik, hogy a „hibás vallásba“ rakta őt az Úristen, s ez milyen kellemetlen, mert ezért nem lehet hozzá (az Úristenhez) *liften* felmenni panaszsra. Ilyen verseket olvasva, sajnos, igazat kell adnunk az egyik nagynevű asszimiláns esztétikusnak, aki — a maga részéről helyeslően — megállapította, hogy „a magyar zsidóság új disszimilatív helyzete, amely visszafordítja az időt és történelmet (tipikus asszimiláns szemlélet!)... irodalmi hatásában alig bizonyult eddig termékenynek.“ *A zsidó esztétikus tehát meglepéssel szegezi le, hogy irodalmunk elfutott népünk sorsa, népünk problémái előtt és súlyos helyzetünk, emésztő lelki válságunk mi nyomot sem hagy alkotásaiban.* Íróink cserbenhagyták olvasóikat, kishitűen elmenekültek „külön nap- és csillagrendszerbe“, honnan hidegen s — felelőtlenül nézik népük vergődését.

A már beérkezett írók közül jóformán csak egyedül Komlós Aladár mert „egy üldözött néphez tartozni“. Egyedül ő értette meg — s rajta kívül még csak Révész Béla. — hogy mi az a feladat, mi az a misszió, amelynek teljesítésére, népe megmentése s lelki felemelése érdekében az igazi író napjainkban hivatott. Komlós Aladárma valóssággal kazinczy-i feladatok várnak, új szellemű magyar zsidó irodalom kibontakozása körül. (S ez a hasonlat talán

azért is helyes, mert Kazinczy, aki beindította a modern magyar irodalmat, Herdernek volt a kortársa, s a mi generációnkra ősi zsidó kultúránk alapjainak az asszimiláció hamurétege alól való kiásásában — Herder-korabeli feladatok várnak.)

Mert ilyen irodalom után áhítozik, ilyet kíván a jobb zsidó jövő egyetlen záloga: az ifjúság, a fiatal, már reálisan látó és gondolkodó generáció. Természetesen nem azért, hogy csak szórakozzon vele, hanem, hogy gondolatokat, útmutatást és lelkesedést merítsen belőle megnyomorított népközössége szolgálatában. S most természetesen arra az ifjúságra gondolok, amely már felismerte, hogy ma zsidó fiatalnak lenni történelmi missziót jelent, ma nekünk a sors nem valaminek a folytatását, hanem valami egészen újnak a megkezdését, az előlről kezdését rendelte.

Szinte hallom, hogy e sorok olvasása közben sokan fognak felkiáltani; hát hol van ez az ifjúság? Vajjon nem csak képzeletben él az? Kétségtelen, hogy a zsidó közélet szomorú senyvedése a fiatalságra is kihatott. Az is szétszakadozott, megoszlott. Mennyire hiányzik az, amit úgy hívnak, hogy egységes generációs arculat! Pedig még kevés fiatalság élt ilyen szoros sorsközösségben, mint e napokban a miénk.

S éppen ez a szoros sorsközösség fogja — ezt erősen hisszük — az adott pillanat ma még kuszált volta ellenére összekovácsolni, egybe markolni az újszellemű zsidó fiatalság generációs arcvonalát. Szerintünk a zsidó népi politika (tehát népünk megmentésének egyetlen politikája!) sorsa attól függ, mennyiben teszi azt a fiatalságunk magáévá s milyen mértékben sorakozik fel mögötte s az ennek előfeltételét képező lelki reformmal milyen mértékben tudja közéletünket áthatni.

Két pozitív előjele már van e generációs front kialakulásának. Már van egy szellemi előcsapat, mely bátran vállalja a missziót, s magjává válik az új felfejlődésnek. Írásaikból láthatóan és tervszerűen hontakoznak ki az új, konstruktív- s aktív szellemű zsidó mentalitás körvonalai. S ez a kis csapat Erdély felszabadulása óta már rendelkezik egy olyan nagyhatású, széles horizontú szellemi irányítóval, mint Marton Ernő, ki már egy nagy zsidó napilap főszerkesztői székében csakúgy, mint a bukaresti parlament zsidópárti padsorában bebizonyította, hogy olyan kaliberű politikus és publicista, akihez fogható nemcsak a magyar, de az egész közép-európai zsidóság keveset tud felmutatni.

És e szellemi *avant-garde* mögött már vannak hadseregek is. Elsősorban a cionista ifjúság, melynek jelenős része ma — akárhányszor érettségivel a zsebében — fizikai munkás. Meggyőződésünk, hogy a zsidó fiatalságnak ez a kategóriája az, amely lassanként az egész zsidó ifjúság szociális jellegzetességét megadja. S ez az ifjúság, éppen osztályhelyzeténél fogva a legalkalmasabb arra, hogy a generációs problémát szociális problémává alakítsa át s a zsidóság eszmei tartalmának éppen szociális vonatkozásait állítsa a belső megújulás középpontjába. *Hordozóinak adott helyzete folytán így töltődik ki szociális tartalommal a zsidó népi politika, így fogja legyőzni az emésztő, önző, egocentrikus individualizmust népünk újból felemelkedő közösségi szelleme.*

ROSENTHAL LÁSZLÓ:

BESZÉL A CSEND...

Beszél a csend.

Nem hallod hangját, én Uram, Istenem?

A kis templomban idebent

Alig egy-két zsidó imádkozik velem.

Mit gondolnak, mit éreznek, nem tudom. —

De szemükben az Eszme él,

Szó nem hallatszik ajkukon.

A csend beszél!

DR. NADJA STERN (TELAVIV)

HENRIETTE SZOLD, A NEVELŐ Nyolcvanadik születésnapjára

1924 tavaszán látogattam meg először Palesztinát. Már akkor csodálattal töltött el az egészségügyi hálózat, melyet a „Hadasszah“ amerikai cionista nők szervezete Palesztinában felállított. Én, mint a „Jung Wizo“ tagja, büszkeséggel tekintettem a sok kórházra, klinikára, orvosi állomásra, csecsemővizsgálóra, tejkiosztóra, melyeket mind az amerikai cionista nők tartanak fenn. És meghatottan hallgattam a szép történeteket ezeknek az intézményeknek alapítójáról, az „amerikai“ Henriette Szoldról és bámulatos energiájáról. Bevezettek az irodájába. Fiatalnak látszó asszony fogadott. Ezüst-hajjal, éber, finom arccal. Csakhamar belefogott a női szociális munka feladatainak fejtegetésébe. És ebben a diskurzushoz, valamint a későbbiekben, kibontakozott előttem a nevelő nagy asszony alakja, aki céljául tűzte ki, hogy a palesztinai nőt önálló, öntudatos polgárrá nevelje.

1926-ban megismertem a „Hadasszah“ szervezetét magában Amerikában. Szold asszonynak ez a becézett gyermeke hősiességgel küzdő női csapatokat csoportosított maga köré. Henriette Szold folyton Amerika és Palesztina között hollyongott. A tengerentúlra vitte a feltámadó Szentföld haladásának híreit, itt Palesztinában pedig kiépítette és fejlesztette a „Hadasszah“ intézményeit. És akkor már közel hetven esztendő volt.

A cionista világban nagy tekintélye volt szavának, véleményének. Ő volt az amerikai zsidó nők irányítója, az

ottani cionista szervezet tiszteletbeli titkára alapítása óta. Amerika minden széléről jöttek hozzá tanácsért, útmutatásért, buzdításért. Ő maga beutazta az Egyesült Államok óriási területeit és szónokolt, lelkesített, szervezett, feltárta a zsidó problémák mélyeit, kiterjeszkedett minden jelenségre, részletre, rámutatott a szociálhigiéniai szempontokra és belevitte a lelkekbe a nagy látomást: *tökéletes intézmények létrehozásáról az ősök megújuló földjén*. Sohasem felejttem el a benyomást, melyet Henriette Szold a Hadasszah-gyűlésen, Atlantic-Cityben, az egész hallgatóságra tett. Amikor beszélt, úgy tűnt, mintha csak ki kellene nézni az ablakon keresztül és feltáruul előtted az új Palesztina minden heroikus szépségével.

1930-ban Berlinben nevelte a német zsidó nőket a Palesztináért való munkára. Ekkor már a Cionista Világ-executiva tagja volt. Két tárcát bíztak reá: a *nevelés- és egészségügyit*. A legsúlyosabb válságok között végezte feladatait Istenáldotta sikerrel és emberfölötti odaadással. Amit Henriette Szold ezen a két téren, *iskoláért és egészségért* tett, ahogyan ő az országban küzdött a gyakorlati fejlesztésért és a kongresszuson az elméleti győzelemért, imponáló volt.

1932-ben kultúrpropaganda-osztályomon találkoztunk a telavivi Közelkelet-kiállításon. Henriette Szold csakhamar átlátta, milyen jelentősége van az ifjúsági kulturális színvonal emelésének Palesztinában. Egész lelkesedésével támo-

Reggeli ima (A Keren Hajeszod legújabb naptárából)

gatta ezeket a törekvéseket. Ekkor ő már a Nemzeti Tanács tagja volt és a 72 éves asszony hatalmas tevékenységet fejtett ki a helyes szociálpolitika diadala érdekében. Évről-évre emelkedett híveinek és követőinek száma, akik a primitív jótékonykodás helyébe a szociális felismerés fogalmát, az építő segítséget tették.

74 éves volt már Henriette Szold, amikor megkezdte a német zsidó ifjúság alijájának megszervezését. Több mint 6000 ifjú lelket mentett át új életre Palesztinába. Ideális felfogása és önfeláldozó példája mintául szolgált. És ez az ifjúság, az ő „gyermekai“ tábora az Anya útján halad eszménységben és a jövőért való harcban.

A kilencvenes esztendő küszöbén boldogan látja a nagy nevelő törekvéseinek teljes sikerét.

*

Az egyik szociális nagygyűlésen történt Jeruzsálemben, hogy Henriette Szold megnyitójában szelíden megróttta a pontatlanságot, melyet a gyűlések kezdetében tanúsítani szoktak. „Ha visszaadnák nekem — mondotta — azokat az órákat, melyeket életemben mások pontatlanságért vesztettem...“ Be sem fejezhette a mondatot és az egész hallgatóság felállt és szinte karban kiáltotta: „Isten pótolni fogja neked a veszteséget ezerszeresen...“

*

Henriette Szold 80. születésnapja alkalmából az egész palesztinai sajtó ünnepi számokban méltatja sokoldalú munkáját. A magyarországi származású nagy asszony ma is fiatalos energiával folytatja működését és nagy terveket sző a jövő programja számára.

Zsidó csendélet (Foto Szóffer)

ULLMANN ERVIN:

TANTEREM

*A falak fehérek voltak itten egyszer,
Szürkék most, rajtuk ül a zöld penész.
Könyvek körül — mind rongyos és nehéz —
Időktől megfakult az ócska kegyszer.*

*A szájakról ömlik a Talmud-ének,
A gyermekek ülnek asztal során.
Arcuk, szegény, oly sápadt, halovány,
Tanítják őket lengőfürtű vének.*

*A lég nehéz dohányfüsttől, a széntől.
Padok, frigidáda, csöppnyi ablakok —
Rozsdás vasrács megvédi kósza fénytől.*

*Kiket nem bánt már mérge ifjú láznak,
Ott állnak és övék a kis sarok —
A füst elszáll, amíg lassan pipáznak.*

DR. MÁRTON LAJOS: *Az erdélyi zsidók történetéből. Kolozsvár, 1940.* — Dr. Márton Lajosnak, a kiváló erdélyi zsidó tudósnek három rövid, értékes tanulmánya jelent meg nemrégiben két füzetben. Az egyik tanulmány azt a *nyiltlevelet közli*, melyet az erdélyi zsidók intéztek 1846-ban gróf Kemény Józsefhez, a kiváló erdélyi történetíróhoz. „Több erdélyi izraelita“ pompás megfogalmazású, nemes és gerinces tartású kérelemmel fordul a nyiltlevélben a jeles történetíróhoz: *kutatásai során az erdélyi zsidók történetéről se feledkezzék meg és tanulságos módon ismeresse meg velük a zsidó nép történetét Erdélyben.* Gróf Kemény Józsefnek tényleg van egy befejezetlen, jobbára csak jegyzetekben maradt történelmi tanulmánya *Geschichte der Juden in Siebenbürgen* címmel és dr. Márton Lajos ebben a nyiltlevélben, mely egy brassói német folyóirat 1846 január 26-iki számában jelent meg, találja az öszönzést, mely gróf Kemény Józsefet műve megírására bírta.

Dr. Márton Lajos másik, szintén igen érdekes tanulmányában *Mátyás és Beatrix* lakodalmi ünnepségén megjelent zsidó lovasküldöttség felvonulását ismerteti, amint azt a pfalzi követ leírta. A pfalzi követ jelentéséből kitűnik, hogy „a felvonuló királyi pár elé az összes küldöttségek közül először a zsidók mentek. Elöl vágatott vezetőjük lóháton, karddal a kezében, kis hordócskát is vitt magával ajándékkul, tíz font ezüsttel. Utána nyargalt a fia, szintén kivont, villogó karddal a kezében és ezüstöt tartalmazó hordócskával. A vezetőket huszonnégy bíbor-ruhás lovas zsidó követte, mindegyiknek kalapja mellett strucc-tollat lebegtetett a friss decemberi szél, majd hétszáz zsidó gyalog, piros zászló alatt, melyre bagoly láb volt festve öt tövissel és benne két aranycsillag, ezek fölött pedig aranyos zsidófüveg díszelgett. A felvonuló zsidók fején Ephod volt, közepén haladtak az öregek, akiket ifjak vettek körül, lombsátor alatt vitték magukkal szent jelvényeiket meg a tízparancsolatot, hangos énekszóval jöttek és igen nagy volt az örömük...“

Ezt az értékes és érdekes tanulmányt, mely leszögezi azt a megállapítást is, hogy „*talán ez a korszak volt a magyarországi zsidóság aranykora*“, szerző Mátyás király születésének 500. évfordulójára, 1940-ben jelentette meg.

Dr. Márton Lajos harmadik tanulmánya az erdélyi cionizmus kezdeteiről szól és dr. Rónai Jánosnak, az első magyar cionista vezérnek működésével foglalkozik, melyet az első bázeli kongresszuson kifejtett.

SZABÓ GÉZA DR.

GERVAI SÁNDOR:

ISSZÁCHÁR BÁCSI KÜLÖN VILÁGA

Élt a nagy világháború után, egy tiszamenti kis községben, vagy ahogy a hivatalos közegek öntudatosan és önérzetesen mondták, mezővárosban, egy ötven év körüli ember, akit a gyermekek és felnőttek, kicsinyek és nagyok, férfiak és nők, lányok és fiúk, öregek és fiatalok, szóval az egész világ, Isszáchár bácsinak hívott. „Isszáchár bácsi” — ezt a megszólítást az években gazdagabbak és a korban idősebbek egészen más hangszínnel, hangárnyalattal ejtették ki, mint a gyerekek, tíz évtől lefelé. Isszáchár bácsi a gyerekek tanítója volt, nagyon szegény ember, aki abból élt, amit az öt-hat-nyolc-kilenc éves kis fiúkért fizettek neki, nálánál valamivel jobb sorsban élő zsidók. Az apák nem tisztelték, az anyák parancsoltak neki, zsarnokkodtak fölötte, de a gyerekek szerették. A kis sovány, és sápadt fiúcskák, akiket szüleik azért járattak Isszáchár bácsi elébe, hogy otthon ne legyenek útban, láb alatt, ne legyenek senkinek sem a terhére, szívesen mentek Isszáchár bácsi iskolájába. Hiszen odahaza leggyakrabban mégis csak hideg volt, uzsonnát sem kaptak, ha kértek, mert kevés volt a kenyér s hiányzott a zsír, a méz, meg a vaj: az anyukák és apukák, akik állandóan jöttek-mentek, szaladgáltak valamiféle kereset után, bizony, nem ritkán türelmetlenek, idegesek, haragosak, ingerültek voltak, akiket csak bosszantott volna, ha például a kis hét éves Ephraim azzal a kérdéssel áll elő, amit már egyszer Isszáchár bácsi melléne is szegezett, mondván: Miért teremtette a jó Isten legutoljára az embert? Ephraim apukája, akit éppen harmadízben szólítottak most fel, hogy rendezze adósságait, különben nyakára küldik a végrehajtót, az ilyen kérdésre azt válaszolta volna:

— Ostoba vagy, Ephraim, Bileam számára hozzád képest mély bölcsességű tudós volt. Már látom, hogy nem Izrael világító fátyla lesz, hanem ama négy fiú egyike, akiknek jellemzését a „széder“-nél olvassuk.

Isszáchár bácsi ezzel szemben megértőbb, türelmesebb s ha meg is hökkenti a kérdés, nem jön zavarba, nem veszi el nyugalmát, hanem vidáman, huncut és pajkoskodó mosollyal az ajka körül, visszakérdez:

— Na, ha olyan bölcs és tudós vagy, Ephraim, mondd meg te nekem, hogy miért teremtette utoljára a jó Isten az embert?

Ephraim töri a fejét a kérdésen, nagy komolyan bámul Isszáchár bácsira, azután diadalmasan kiáltja:

— Azért, hogy folytonos tanácsaival és beleszólásaival ne zavarja a jó Istent a világ teremtésében.

— Hát erre én magamtól nem jöttem volna rá — dicséri meg Isszáchár bácsi Ephraimot. Ezért jutalmat érdemelsz s meg is foglak jutalmazni.

Ephraim izgatottan lesi a jutalmat. Vajjon mi lesz az? Isszáchár bácsi azonban csak annyit mond:

— Gyere velem!

Ephraim megy: ez már komoly dolog; lehet, hogy rejtett kincsel ajándékozta őt meg Isszáchár bácsi. Talán éppen azzal, amelyről a múlt héten mesélt. Korach aranyaival és drágaságaival, amelyeket a föld elnyelt. Isten büntetése volt ez, mert amíg Izrael az egyiptomi rabszolgasághól való kivonulással volt elfoglalva, Korach összegyűjtötte szépen az egyiptomiak kincseit, azután, mint gazdag ember, lármázni, kiabálni, ordítózni, üvöltöni, pártot szervezni kezdett Áron ellen és Mózes ellen, azt követelte, ami nem járt neki jogosan. Hát csak természetes, hogy megbüntette az Isten, aki szereti az igazságos embert és meg-

bünteti a vétkest. Korach kincseit azonban jó lenne megkapni. Ephraim már el is határozza, hogyha Isszáchár bácsi nekiadja, ő abból egy mákszemnyit sem fog ajándékozni arra a célra, hogy aranyborjút öntsenek belőle. Isszáchár bácsi már mesélt erről, de Ephraim már annakidején, külön véleményét fejezte ki, megállapítván, hogy a zsidók tulajdonképpen nem is annyira bűnösök, mint nagy szamarak voltak, amikor ezt a borjút imádták: Hiszen a borjút nem imádni kell, hanem kivezetni szépen a vágóhídra, ott a metsző levágja, azután kimérik a húsát a mészárszékekben s ha apuka keresett már pénzt, akkor anyuka borjújáját vesz és az nagyon jó.

Isszáchár bácsi, sajnos, Korach kincsei helyett, egy szakajtó kosár tengerit nyom jutalomképpen Ephraim kezébe, azzal, hogy az ő jelenlétében szórja a libák elé. Ephraim lelkében mozgolódnival kezd valami kétely és bizalmatlanság: Isszáchár bácsi jutalom helyett csúfolja, gúnyolja őt?

De Isszáchár bácsi felszólítása komoly és ünnepélyes, mint lovaggá ütéskor a királyé. Ephraim megnyugszik: eleinte áhítatosan szórja a tengerit, azután rájön arra, hogy az játéknak is jó és boldogan eteti a libákat.

Mit gondoltok, hány órakor indul el Ephraim Isszáchár bácsi iskolájába? Hétkor, nyolckor, kilenckor? Nem: hanem hajnali négy órakor. Amikor elsőt kukorékol a kakas, Ephraim felébred, álmosan belepislog a fekete sötétségbe, kis lustálkodás után elszánja magát a felkelésre s fürgén kiugrik az ágyból. Nem tesz három lépést sem, míg le nem önti a kezét: csak azután mosakodik, azután öltözködik. Zajtalanul teszi mindezt: nem akar felkölteni senkit. De mozoghat-e olyan nesztelenül, hogy anyukája meg ne hallja? Bizony nem. S ha már egyszer meghallotta, akkor fel is kel és tejet forral Ephraimnak. De Ephraim ellenkezik: ő nem iszik, nem eszik addig, míg nem imádkozott. Csak nehezen lehet rávenni arra, hogy igyék meg néhány korty tejet. Ezután az édesanyja meleg kabátba burkolja, kis üveg lámpást ad Ephraim egyik kezébe, a másikba meg egy hotot. Így felfegyverkezve indul el Ephraim Isszáchár bácsi iskolájába reggel öt óra körül. Fél a haragosan ugató kutyáktól. A fák és épületek sötét árnyékától, amelyek a fehér havon kúsznak utána. Azért a világ minden kincséért sem fordulna vissza: megy, mendégél, hol lassan, hol futva Isszáchár bácsi iskolájába. Hiába siet, mégsem ő érkezik oda elsőnek. Ügylátszik, ügyesebbek és fürgébbek is vannak nálánál.

Alacsony kis szoba Isszáchár bácsi iskolája. Vastag derekú mestergerendáról csüng lefelé a lámpa és fehér búhoskemence ontja magából a meleget. Hosszú kecskelábú asztal körül ülnek a gyerekek s az arcuk bizony azt árulja el, hogy jó lenne még a meleg dunyha alatt aludni egyet.

Isszáchár bácsi elméláztatva eregeti bojtos cseréppipájából a füstkarikákat. Nézegeti a gyerekeket s amint látja a sápadt és álmos arcokat, már azon töri a fejét, miként lehetne elevenebbé varázsolni őket.

Csütörtöki napra virrad majd a mai reggel. A gyerekeknek a heti „szidrát” ismételteti, készülődve a délutáni „kihallgatásra”. Halkan dűnyögnek, zümmögnek, mint forró nyárban a legyek, ha dézsmálni kezdik a déli maradékokat.

Ephraimnak nagyon gyakran ragad össze a szempillája.

Isszáchár bácsi csak nézi-nézi: vajjon, mi lesz ebből? Csak nem fog Ephraim szégyenszemre elaludni?...

— Ephraim, mit gondolsz, ha nagy úr lennél, mondjuk király, fejedelem, vagy császár, akkor nem kellene korán felkelned?...

— Biztosan nem. A király addig alszik, amíg akar s befűtenek a szobájában, amikor felébred.

— Ephraim, Ephraim, látod nincs igazad, a király is korán kel.

— Olyan király nincs is — állította határozottan Ephraim.

— Én meg azt mondom neked, hogy van, illetve volt. Ha nem mondom meg, kitalálod-e a nevét? — kérdezte Isszáchár bácsi.

— Aki sötétben kel, az nem is király — állapította meg Ephraim.

— Hát Dávid nem volt király? — érdeklődött Isszáchár bácsi s beszéde nyomán élet szállt a kis arcokba. — Tudjátok, gyerekek, Dávid olyan király volt, aki még hamarabb kelt fel, mint ti.

Ephraim nagyon hitetlenkedve hallgatta e mesét.

— Már pedig akár hiszed, Ephraim, akár nem, ez így volt. Csakhogy őt nem a kakas kukorékolása költötte fel, de nem is anyja, vagy az édesapja, hanem egy színaranyból való hárfá, amelynek ezüsthúrjai voltak s ha megszólalt, hát olyan hangot hallatott, hogy ahhoz csak az angyalok karának énekét lehet hasonlítani. De nem is volt szabad senki emberfiának ehhez a hárfához hozzányúlni...

— Még Salamonnak sem, Dávid király fiának? — csodálkozott Ephraim.

— Bizony, még neki sem.

— De miért? — nyugtalankodott Ephraim.

— Azt is megmondom. Mert minden ember bűnös vétkezik az Isten és a felebarátja ellen, és ha valaki ilyen rémes kézzel megérintette a hárfát, akkor nyomban olyan zúgás támadt, mintha vad vihar tépné le a házak fedelét, olyan hátborzongató sziszegés, mintha kígyók hosszú bőjt után eledelt követelnének, olyan nyöszörgés, sóhajtás és lihegés, mint mikor a pokolban irgalmatlanul kínozni kezdik a bűnöst. Nem is lehetett egykönnyen e hárfá közelébe jutni. Dávid király ágya fölött függött s őrizte az álmát, éji nyugodalmát. De éjfél tájban, mikor olyan csend volt a királyi palotában, hogy még az örök elfojtott ásitását is meg lehetett hallani, letekintett az Isten a földre s látta, hogy sok ember kél majd fel, akik hálát akarnak adni a kegyelemért és jószágáért, de csak dadogni tudnak, nem tudják elmondani érzésüket, gondolatukat. Előszólította tehát az „Északi szelet“ s azt mondta neki: Édes szolgám, nem lesz az így jó, hogy az emberek, az én teremtményeim, az én gyermekeim még akkor sem imádkozhassanak, ha akarnak, mert szegényeknek nincsenek imáik. Segíteni akarok én rajtuk s úgy határoztam, hogy az én akaratomat majd rajtad keresztül adom tudtukra. Menj hát el az én szeretett fiamhoz, Dávidhoz s add át üzenetemet, amely így hangzik: írd meg a zsoltáraid, Dávid... Most pedig indulj...

Kétszer sem kellett mondani ezt az „Északi szél“-nek, a következő pillanatban indult is. De az örök elébe álltak: Nem megy olyan könnyen, ilyenkor alszik a király, nem szabad zavarni s különben is nem fogad ilyenkor, tessék jönni máskor. Meghökken e szavakra az „Északi szél“, megvakarta zavarában a tarkóját s így biztatta magát: most légy okos, nagy bölcs! Gondolt egy nagyot és merészet, ha nem lehet az ajtón, majd bejut az ablakon. A gondolatot rögtön tett követte, ami annál is könnyebb volt, mert Dávid, afféle bátor, merész, harcias király, aki pusztá kézzel medvéket és oroszlánokat tépett szét, s Góliátot. a

filiszteus óriást is legyőzte, nyitott ablaknál aludt s nem félt, hogy a sötétben bemászik hozzá valaki. Bejutott hát az „Északi szél“ Dávid szobájába, de amikor megpillantotta a hős királyt, amint aludt, nem volt lelke csak úgy durván a hajába kapni és felébreszteni. Körülnézett a szobában s amikor észrevette az aranyhárfát, már tudta, mit fog csinálni: vétek nélküli ujjával, amelyek csak cirógatni, becézni, simogatni tudtak, megpengette a hárfát.

Mintha a mennyország szállt volna le Dávid szobájába. Isteni muzsika zendült meg az éjszakában. Az égi hangokra Dávid király kinyitotta a szemeit. Kimondhatatlan boldogságot érzett s e nagy jótéteményért hálát akart adni a Mindenhatónak.

Még aludtak a fák gyümölcsei, a kertek virágai, az erdők vadjai, kunyhók és paloták emberei, mikor Dávid király leakasztotta a hárfáját a falról s hálátelt szívvel zsoltárokat zengett a Világ Urához. E zsoltárok olyan szépek voltak, hogy megtetszettek az „Északi szél“-nek is: felkapta őket s miközben visszatért az Istenhez, az ő Urához jelenteni, hogy elvégezte becsülettel a rábízott feladatot. amerre ment, az emberek között, mindenüvé zsoltárokat szórt.

Mire a nap felkelt s az „Északi szél“ már a mennyországban pihente ki az út fáradalmait, a földről millió, meg millió ember dicsérte Dávid zsoltáraival az Istent.

Ezeket a zsoltárokat a ti imakönyvetekbe is beleszórt az „Északi szél“. Kezdjétek el hát szépen, hangosan olvasni.

A többi gyerekek is, de különösen Ephraim, izgatott érdeklődéssel lapozták fel imakönyveikben a zsoltárokat, s nagyon kíváncsiak voltak már ezekre a művekre, amelyeket Isten dicsőségére Dávid király írt hajnalonként. S míg mondták a zsoltárokat, Isszáchár bácsi külön kis világát fényel és ragyogással töltötte meg a felkelő nap.

GERŐ PÁL:

OTTHON

*Otthon fényesebbek a péntekesték,
És ragyogóbb a glória
Anyám feje körül, mikor
Ajkáról felszáll az ima.*

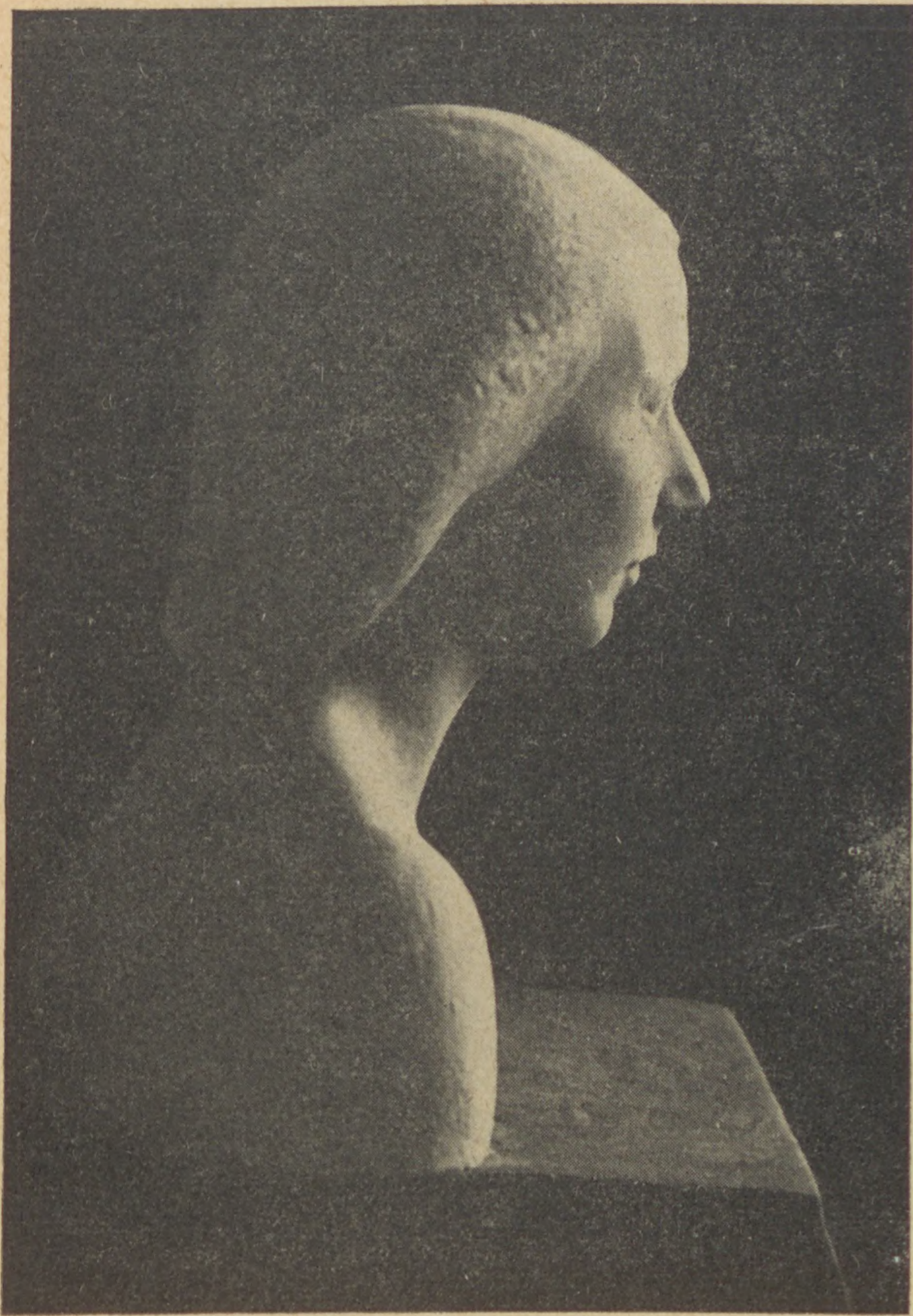
*Otthon áhítatosabbak az imák,
És kevesebb könny is remeg,
Otthon boldogan fekszem le
S reggel boldogan ébredek.*

*S ha kigyúlnak a szelíd fények,
Templomba kísérem apám
És együtt száll fel a sóhaj
S együtt sír a régi melódián.*

*Az ősi dallamból egyszerre tör ki
Százados, síró fájdalom,
Otthon boldogabb sírni is
A nemtudomos holnapon.*

*És megáld apám. Két kezét fejemre
Téve az áldást rebegi,
S anyám rám nevet a gyertyák
Mögül. Szeme könnyel teli.*

*Otthon fényesebbek a péntekesték,
Mert otthon a könny sem éget,
Otthon tisztán ragyognak fel
A sárga, szent gyertyafények...*

Örkényi Strasser István: A művész felesége

Örkényi Strasser István: Imádkozó bócher

MUNKÁCSI ERNŐ:

ÖRKÉNYI STRASSER ISTVÁN MŰTERMÉBEN

Örkényi Strasser István művészetével már foglalkoztunk e lap hasábjain (az 1938. októberi számban). Ma, amikor az „*inter arma silent musae*” elvének nyomasztó hatása fokozottan nehezedik a zsidó művészekre, jóleső örömmel számolhatunk be arról, hogy ez a nagy tehetség fejlődésének újabb állomásához érkezett el.

Az utolsó három év Strasser István művészetében új korszakot jelent. Idáig bizonyos nyugtalansággal kereste a művészi kifejezési formákat, amit túlnyomórészt a gótikus naturalizmusban talált meg. Ez a realitás nála mindig bizonyos lírai melegséggel párosult, anélkül, hogy giccsesen érzelmessé vált volna. (Például a „Kolduslány”, „Terhes nő”, „Beatrice” stb. alkotásaiban). Ez a jó gótikus alkotásoktól mindig távol állott.

Ez jellemzi az elmúlt korszakot. Azóta a művész meg-nősült, és egy rövid szünet után, amit tanulmányai befejezésére fordított, bámulatos teremtőereje újabb és másformájú alkotásokkal gazdagította művészetünket.

Ezeknek élén áll Mózes szobra. Nehéz téma! Mert lehet-e Mózeszt faragni anélkül, hogy önkénytelenül is össze ne hasonlítanánk Michelangelo szobrával? És ki bírja el ezt a versenyt? Ezért kevesen is vállalkoztak erre. A magyar zsidó művészek legnemesebb becsvágyát bizonyítja, hogy az utóbbi években két nagy művésznünk faragott Mózes szobrot: Róna József és Strasser István. Róna Mózeszt pró-

fétikus nagyságában ábrázolta, és ábrázolása páratlan a maga felfogásában; Strasser Mózesé pedig a magyar zsidó művészetnek eredeti remekelése. Ilyen felfogásban Mózes eddig nem szerepelt a művészettörténetben. Egészen új, egészen más mint az eddigiek. A hagyományos felfogás, amely Michelangelónak a *S. Pietro in Vincoli*-ban lévő Mózesében nyert klasszikus ábrázolást, Mózeszt abban a pillanatban ábrázolja, amikor a Szináj hegyéről leszállva, megpillantja az aranyborjú bálványimádásában elzüllött népét. Harag, feddés, atyai szeretet sugárzik Michelangelo szobrából, — mégis számunkra: hideg. Nem érezzük eléggé a hozzánk való tartozás melegségét. Hatalmas aránya emberfeletti kolosszussá teszi, amely szorosabb rokonságot tart fenn a császári Róma és az azt utánzó reneszánsz szobrok gigantikus méreteivel, izomembereivel, — mint az ősi keleti misztikus légkörben született zsidó prófétával. A zsidóság Mózesé nem szép, nem kisportolt izomzatú, erős férfi. — hanem: Isten szolgája, „Eved Adonáj”. És ezt a Mózeszt formálta meg Strasser István. Az ő „Mózesé”, amely csak fej, az évezredek hagyományban kikristályosodott zsidó népvézér, vallásalapító és Istennek szolgája. Az a legendás alak, amely a Fáraók márványoszlopos palotájából, a piramisok és szfinkszek lábai mellől indult meg pályáján, hogy népét az isteni kinyilatkoztatáshoz, Szináj hegyéhez vezesse.

Művésznk azt a pillanatot ragadja meg, amikor a népvézér letekint „keménynyakú népére“; ostorozó szemekkel korbácsolja gyengeségüket, de ráncbaszedett homloka egyúttal a féltést és az aggodalmat is elárulja. Szakállának végtelen hosszúságban elvesző redőzete — férfias erőt és tekintélyt kölcsönöz. A hagyományos szarvakat *Strasser* egészen eredetien oldotta meg. Mózesére ősi egyiptomi fejkendőt borít, amely sejtetni engedi arcának fényességében megnyúló sugárzását. Ez a sejtetés a szobrászati plasztikában a legnemesebb eredményekhez vezet, de csak a legnagyobb művészeknek sikerül. Ennek a szobornak további szimbóluma két kőtábla, amely Mózes feje mögött jelenik meg és hátlemezszerű háttért képez. Összhatásában olyan keleties, olyan zsidó, olyan eredeti, hogy úgy érezzük, mintha Izrael legnagyobb prófétájának gigantikus alakja a színáji hatalmas sziklafalakról az évezredek tüneményeként jelenne meg előttünk.

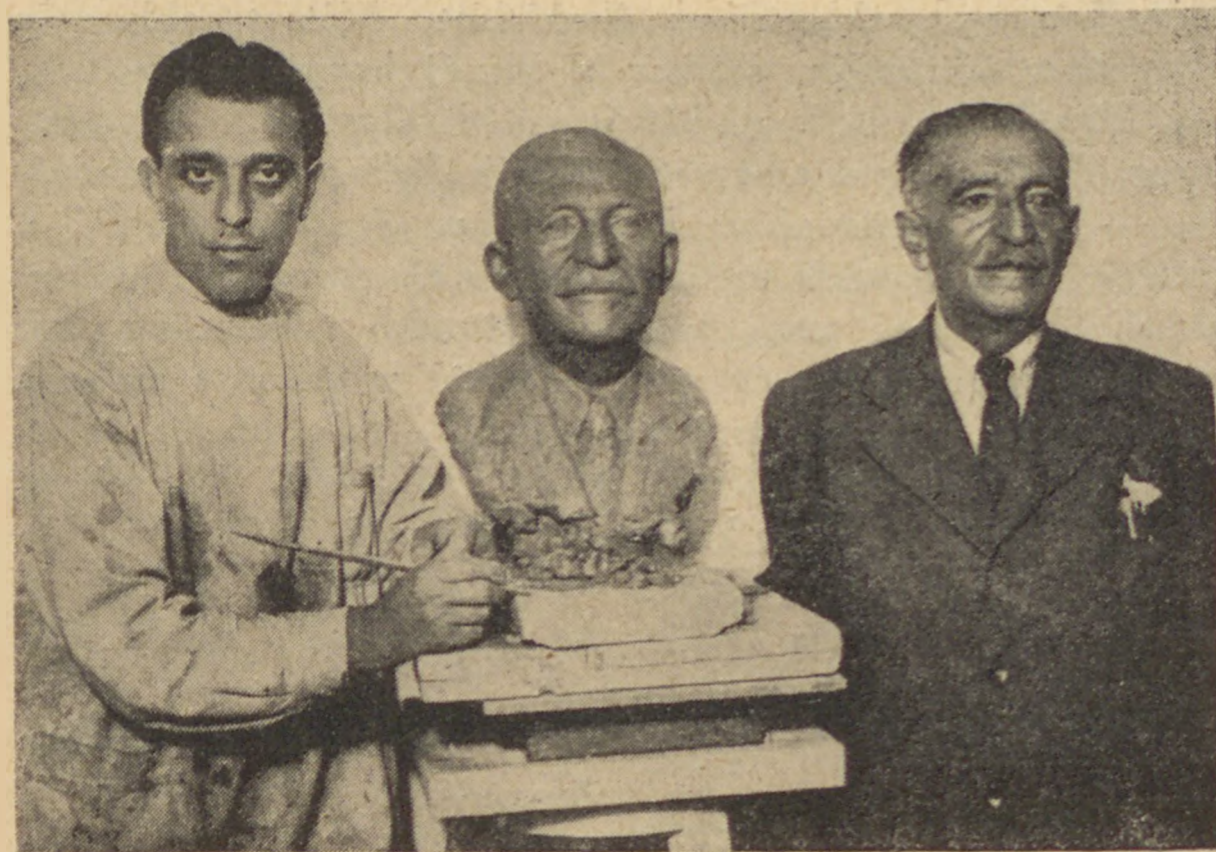
Ez a nagyszerű alkotás az *Omike* művészcakciójával is összefügg. A szobor modellje *Beregi Oszkár* „Mózesé“-nek sikerült maszkja volt.

Strasser „Mózesé“-nek nemcsak a fejkendő ad egyiptomi jelleget. A hátlemez tipikusan egyiptomi, ugyanígy a geometrikus beosztás is, amely szerint a középső vonal a szobrot két egyenlő részre osztja. Szinte érezzük *Freud* „Mózes“-ének hatását, aki t. i. Mózeset egyiptomi származásúnak állítja. Akár elfogadjuk ezt, akár tagadjuk, de bizonyos, hogy a történet Mózes az egyiptomi kultúrában nevelkedett és a mi művésznk ezt átérezte. Kereste a hagyományt és megtalálta anélkül, hogy bárkinek utánzója lett volna.

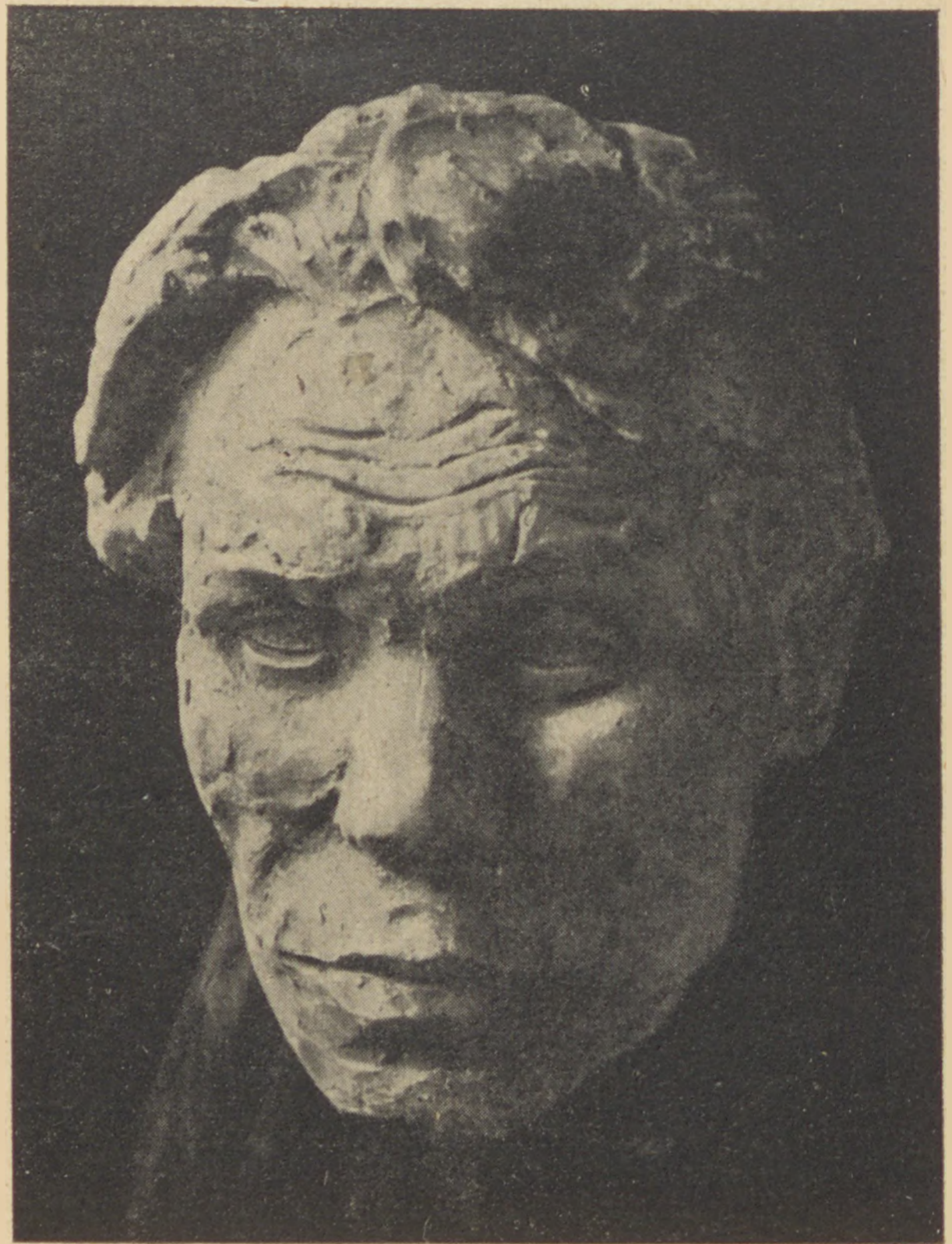
Ez az egyiptomias jelleg uralkodik az „Anyaság“-ot ábrázoló szobrán is, amely komorságával, kiélezett plasztikus hatásával egyenesen a kairói múzeumnak a huszadik dinasztia korából való „ülő férfi“ szobrára emlékeztet. Még a lábujjak elhelyezése is azonos. Várjuk, hogy ezt a szobrot, amely az anyai megadásnak erőteljes ábrázolása, mielőbb gránitba faragva lássuk.

Strasser korábbi korszakára emlékeztet „A művész felesége“-ről készített portréja, amely finom tónusa mellett jellegzetesen reális. Ugyanez mondható arról a vázaltszerűen készített fejszoborról, amely *Rozs János* festőművészt ábrázolja. Annyi naturalizmus és kifejező erő van ebben a szomorú, gondolkodó fejben, hogy szinte testvére a nápolyi múzeumban őrzött híres *Seneca*-szobornak.

Donatello-szerű naturalizmus jellemzi az „Öregasszony“

Örkényi *Strasser István* munkaközben, — édesapja portréját készíti

Örkényi *Strasser István*: Fejszobor

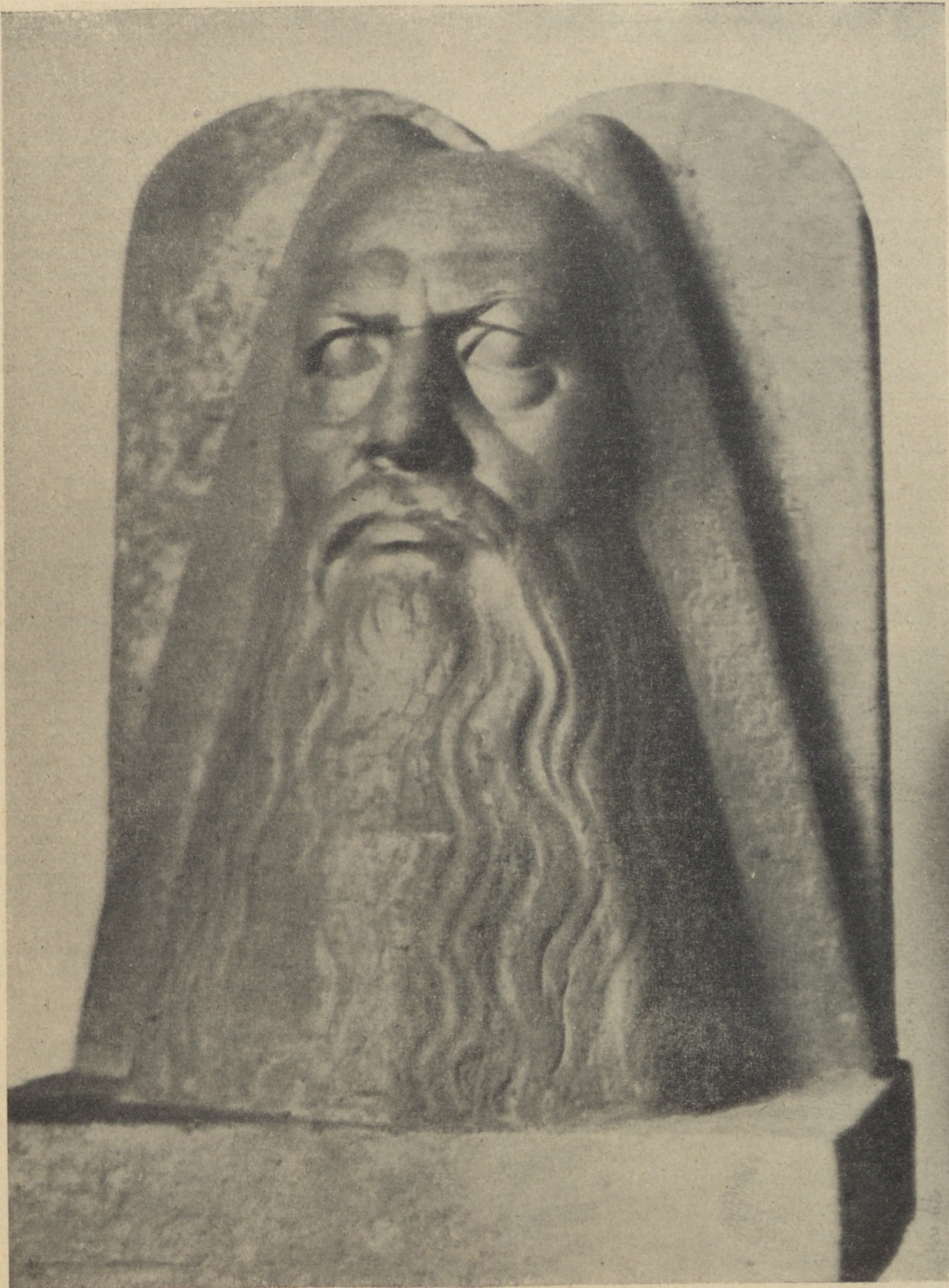
c. portréját. Ez az összehasonlítás nem véletlen. Mind a két művész a gótikus formákból fejlesztette ki művészi egyéniségét és kifejezésének formáit . . .

Légiesebb háj veszi körül az „Imádkozó bócher“ portréját. Nem férfi ez, csak fiú; szinte lányos arcából nem az öntudatos, hanem a gyermeki áhitat tükröződik vissza.

Luca Signorelli-nek az orvietoi katedrális freskói között lévő megdöbbenő, szinte borzongatóan reális ábrázolásai között van a „világ végéről“ festett képe. Ennek egyik alakjára emlékeztet *Strasser*-nek az „Éhínség“-ről formált szobra. Ahogy *Signorelli* festményében a csontváz-szerűséget alkotta meg, ennél sokkal nehezebb feladatot oldott meg művésznk, amikor ugyanezt plasztikában juttatta kifejezésre, rendkívül finomsággal érzékeltetve a csonthoz tapadó bőr szárazságát. Egyébként ez a szobor közvetlen testvére a művész gótikus korszakából származó „Kolduslány“-nak, és „Terhes nő“-nek.

Ez a lírai naturalizmus jellemzi azokat az igen sikerült portrékat is, melyeket a művész édesapjáról és e sorok írójáról készített . . .

Bennem a művészi szemlélés olyan benső áhitatot vált ki, mintha templomban lennék. Ezt azzal magyarázom, hogy mind a két esetben Isten közelségét érzem; a művészi alkotásban azt az isteni szikrát, amit a Mindenható teremtő tulajdonságaiból az általa ihletett művész lelkébe oltott. Ez az érzés fogott el, amikor Istenáldotta művésznk műtermében újabb alkotásait megtekintettem. Onnan azzal a határozott tudattal távoztam, hogy benne a magyar zsidóságból származott egyik legkiválóbb művésznket becsülhetjük.

Örkényi Strasser István: Mózes

Műmelléklet a MULT ÉS JÖVŐ 1941. évi november havi számához

KÉT JUBILEUM MARGÓJÁRA

Neugut József Visnicén született, Galiciában, 1807-ben. Még kamasz, mikor a szegénység elűzi hazulról, egyik jesi-váról másikra vándorol, mígnem a Magurához jut. „Azt mondják neki, — írja később fia, — ez itt Magyarország határa. Leborul a földre és zokogva csókolja meg a szabadság földjét. Ó, itt, itt fog ő erőre kapni!” *Neugut* nevét egy rózsabokor tövében *Rosenzweig*-ra cseréli, 1835-ben már magyar könyve jelenik *A tetszhalál*-ról, majd 1847-ben a *Rosenzweig* nevet is elhagyja az *Ágai* kedvéért.

Fiát úgy hívják: *Ágai* Adolf.

E vázlatos sorok nem magára a jubileumra, csak annak margójára íródnak, s így elég, ha megenlítettük, hogy *Ágai* Adolf, akinek halála huszonötödik évfordulóját üljük ezidén, köztudomás szerint a magyar próza egyik művészi képviselője, *Porzó* álneven a magyar tárca megalapítója, *Forgó bácsi* név alatt ifjúsági irodalmunk egyik első jeles művelője, máig legnépszerűbb és legkülönb élclapunk, a *Borszem Jankó* szerkesztője, derűs, harmonikus lélek, nemcsak nem destruktív, de még csak nem is ellenzéki. Nyelve olyan törölmetszetten magyaros, hogy egy *Arany* László épp a karakán magyarosságot sokallja benne, — lapjában, mely *Deák* és az idősebb *Andrássy* Gyula politikáját szolgálja, egy *Toldy* István, *Kozma* Andor, *Rákosi* Jenő. *Berczik*, néha *Gyulai* és *Greguss*, sőt *Arany* János, majd *Mikszáth*, *Eötvös Károly* dolgozik, értékes és szeretetreméltó egyéniségéért bevásárlják a *Kisfaludy-Társaságba*, s a Hirlapírók Orsz. Egyesületének alelnöki tisztjére emelik. Ami magyarságát illeti, évekkel ezelőtt épp e helyen mutattuk ki, hogy „beszivárgott” édesapja ellenére a megmagyarosodott zsidó mintaképe volt. Táblabírósán anekdotázik és cigányosan hegedül, örömmel, sőt gögös önelégültséggel magyar, s kritika

Örkényi Strasser István: dr. Munkácsi Ernő portréja

nélkül símul az uralkodó rétegekhez. A zsidó jelleg idegessíti: bántják a görbe orrok, még a zsidó nők sem tetszenek neki. Hamburgban idegenkedve nézi a rongyos és piszkos kivándorló zsidókat s mikor, épp Tiszaeszlár idején, meglátogatja a szadagórai csodarabbit, úgy jár-kei a rabbi házatáján, mint egy magasabb világ nagykövete. Másfelől a tisztaeszlári években állandóan harcol az antiszemitizmus ellen, s élete végén — épúgy, mint az elején — melegen érdeklődik zsidó ügyek iránt.

A mult század egyik első évtizedében — körülbelül ugyanabban az időben tehát, mint dr. *Neugut-Rosenzweig-Ágai* József — egy *Behrmann* nevű litván kántor a kanszuka és a pogrom elől megszökik hazulról, egy oroszországi városkából. Kalandos vándorútján megismeri őt Moszkva, Vilna, Varsó, Brod és Kiev, országokon bujdosik át, míg végül a Kárpátokhoz ér. Mikor átlépi a magyar határt, az első kocsmában éppúgy boldog könnyekre fakad, mint soknevű szökevény kortársa. Életének itteni folyásáról alig tudunk valamit, de úgylátszik, nem igen került ki a hasonszörű, Oroszországból bevándorolt zsidók társaságából. Még a lánya is. — aki ismeretlen sírban fekszik a temetőszélen s „fája besüppedt, hantja behorpadt” — megőrzi az orosz nyelv ismeretét, sőt unokája mellett is olyan házitanítót találunk, aki tudott oroszul. (Lásd *Glatz* Károly könyvét, mely *Behrmann* kántor unokájának, ettől magától nyert adatok alapján készült életrajza és tartalmas méltatása.)

A beszivárgott litván kántor unokáját *Kiss* Józsefnek hívták. Halálának most lesz huszadik évfordulója.

Amit elmondtunk, nem leleplezés, maga *Ágai* számol be egy cikksorozatban származásáról (*Imit-évkönyv*, 1900), *Kiss* József pedig versben énekelte el: „*Kaftános őszám, nem röstellek én, ki a páncélt sem módfelett imádom.*” Mi több, ez a vakmerő poéta azt vallotta, hogy költészete némileg a kántor-nagyapa dalainak folytatása: „*Öröklőd én — a kicsi a nagynak — im folytatom, ahol te abbahagytad.*” *Kiss* József egyébként még kevésbé szorult a mi méltató szavunkra, mint *Ágai*. Tudvalevő, hogy az *Arany* és *Ady* közti korszak egyik legeredetibb és legfinomabb költője. Legelőször *Rákosi* Jenő ír róla, még 1868-ban, — első sikerét *Toldy* Ferencnek köszöni, aki 1875-ben felolvassa a *Kisfaludy-Társaságban* a „*Simon Judit*”-ot, később a fiatal *Babits* Mihály mint a modern városi költészet atyját méltatja, *Herceg* és *Kosztolányi* lelkesedik érte, *Juhász* Gyula és *Gyóni* Géza verset ír hozzá. Folyóirata, *A Hét*, a legnagyobb jelentőségű három-négy magyar irodalmi revü egyike: egy friss és nagytehetségű írónemzedék dobogója, a modern városi Magyarország szellemének első nagyszabású megszólaltatója.

A litván kántor unokája mélységesen zsidó volt s ugyanakkor jó magyar. *A Naphoz* című ódája a legszebb magyar hazafias versek egyike, s a világháború alatt egész kötet verse bizonyítja, hogy az eseményekre a magyar közösség tagjaként rozonál.

A magyar művelődés értékes munkásai közt többeket találunk, akik nemcsak fiai vagy unokái beszivárgó zsidóknak, hanem maguk is „beszivárgó”-k. *Lőw* Lipót túl van huszadik esztendején, mikor Csehországból hazánkba kerül, ami azonban nem akadályozza meg abban, hogy hamarosan megtanuljon magyarul, a magyar-zsidó hitszónoklat, a zsidó istentisztelet magyarnyelvűségének bajnoka, negyvennyolcas tábori pap s általában a magyar Izrael magyar sínekre-átolásának legnagyobb képviselője legyen. *Heilprin* Mihály húszéves, mikor 1843-ban Lengyelországból *Miskolcra* költözik, de három év múlva már hazafias magyar verseket ír *Petőfi* modorában, a szabadságharcban pedig a belügyminisztérium egyik osztályán titkárként működik, amiért a bukás után emigrálni kénytelen. Ha még idesorolnók azokat az íróinkat is, akik ugyan földrajzilag a magyar határokon belül, de kultúra tekintetében ugyanabban a világban születtek, mint *Ágai* apja és *Kiss* József nagyapja, akkor *Ballagi* Mórtól *Vámbéry* Árminon át *Ujvári* Péterig egy még nagyobb, fényes csillagsort kellene felrajzolnunk.

K. A.

DR. TAKÁCS PÁL:

A HETVENÖTÉVES BUDAI ZSIDÓTEMPLOM

Hetvenötéves idén a budai Öntőház-utcai főtemplom. Nem ünnepelhette meg a templom ezt a háromnegyedszázados évfordulót, mert gyásza van. Majdnem ugyanakkor, amikor a jubileumi évbe fordult volna, gyászba öltöztették és azt viseli ma is. Gyászév némaságát ünnepség nem törhette, csak ez a pár sor írás töri meg.

Akik a templom feliratait böngészik, már régen tudták ennek a jubileumnak a közeledtét. Legfeljebb az zavarhatta őket, hogy a két felirat két különböző dátumot mond. A templom külső falán a betűk számértéke az 5625-ös zsinagógiai évet, a tóraszekrény felirata az 5626-osat mondja. Természetes, mert az épület őszre már megvolt, berendezésére csak újesztendő után került sor.

1865-ben kezdtek hozzá a templomépítéshez, akkor Buda egyik legszebb helyén. Egy egykorú pesti városkép a tanúja (közli *Miklós Imre*: A magyar vasutasság oknyomozó története), hogy az épülő templomot a pesti oldalról is lehetett látni. Csak később emelkedtek olyan magasra a házak előtte, hogy teljesen elrejtették.

Hosszú készülődés előzte meg a templomépítést. Az akkor még kicsiny budai község igen nagy áldozatokat hozott, hogy méltó templomot emeljen. A hitközség anyagi erejét teljesen kimeríti az építkezés. Kérő szóval fordulnak a testvér-hitközségekhez, hogy segítsenek. Csak gyéren jön a segítség, a minden időkben felbukkanó hitközségi okvetlenkedés meg is vádolja az elnököt, hogy elsikkasztja a beérkezett adományok egy részét. Ez a gyanúsítgatás, gáncsolódás odáig is terjedt, hogy a hatóságoknál jelentik fel az elnököt és a templomépítő-bizottság vezetőit, hogy szabálytalanul kezelik a pénzeket, nem megfelelő építőmestert (*Knabe Ignác*) bíztak meg az építéssel, nem önzetlenül végzik munkájukat. *Dereghy Bernát* városi tanácsos vezeti a vizsgálatot, mindent a legnagyobb rendben talál. A hitközség megpróbálja megtudni a feljelentők neveit, de kénytelen csak azzal a találgatással megelégedni, hogy valószínűleg egy konkurrens építész bosszúja a feljelentés. Mindenesetre *Meisels* főrabbi még a templomavató-beszédben is szükségét látja elégtételt szolgáltatni a megbántott vezetőknek. A hitközséget a legnagyobb takarékosagra szorítja a templomépítés, ezért szó sem lehet arról, hogy rabbit válasszanak a templomhoz, legfeljebb az a terv merül fel, hogy olyan kántort hoznak, aki kéthetenként prédikál is. S. D. *Luzattó* hátramaradottainak a kérését is azzal az indokolással utasítja vissza a hitközség, hogy a templomépítés adósságait nyögik. Nyögték is még évekig, míg végre le tudták törleszteni.

A templom tervét a fentebb említett *Knabe Ignác* építőmester készítette el, de *Zitterbach*, *Lohr* és *Wechselmann* építészek ellenőrizték a terveket. Az ő javításaikkal fogott hozzá azután *Knabe* az építéshez. 1865-ben már készen is áll az épület, csak azért halasztják az avatást, mert a városi előkelőségek hazatérését várják. Végre 1866. január 23-át, keddi napot jelölik ki az avatás napjául.

Lázás készülődés jellemzi az utolsó pár hetet az avatásig. A budaiak valami világraszóló ünnepséget szeretnének rendezni, latbavetik minden erejüket. Nagy kérdés, ki legyen az avatószónok. *Hirsch* óbudai és *Meisels* pesti főrabbi között kell választani. Végül a *Meisels*-párt győz és január 4-én népes küldöttség keresi fel *Meisels* főrabbit, hogy az avatóbeszédre felkérje. *Meisels* azonban csak akkor hajlandó a beszédet elvállalni, ha ugyanakkor *Hirsch*

is beszél. Mégpedig, mivel ő csak németül tud beszélni, *Hirsch* beszéljen magyarul. A hitközség eleget is óhajtott is tenni *Meisels* feltételének, *Hirsch* azonban kereken megtagadta, hogy „kultusztemplom“ avatásán funkcionáljon. Még azt is meggondolás tárgyává fogja tenni, — mondotta — hogy mint egyszerű vendég jelen legyen az avatáson. (Nem is jelent meg!) *Meisels* most már elfogadja a felkérést, csak azt kéri, hogy az alapítóokmányt „*der Nationalität zu Liebe*“, ne németül — mint Pesten — hanem magyarul írják meg. Meg is bízzák *Diamant* hitközségi jegyzőt a magyar alapítóokmány megfogalmazásával. Utolsó pillanatban azonban „*den hiesigen Verhältnissen entsprechender befunden*“ mégis németül írják meg az okmányt.

Meisels kérésére megerősítik a kórust egy basszistával és egy tenoristával. Próbálnak éjjel-nappal. *Singer Lipót* altisztát, aki a pesti *Handl-Schule* növendéke, ki is akarja

Ben Jakob: A templomban
(*Dr. Weisz Pál—Grosz Ernő „Széfer Chájim“ c. tanulmányából*)

csapni az igazgatója az iskolából a sok mulasztás miatt, a hitközség kénytelen közbelépni, hogy a próbákat az igazgató igazolásnak elfogadja. Az ünnepség programját *Ranschburger* kántor készíti el, azonban elhozzák a pesti templomavatás rendjét is. Általában mindent szeretnének legalább úgy megcsinálni, mint Pesten. A pesti renden csak azt változtatják, hogy elején és végén a „*Volkshymnus*” szerepel.

Két fontos kérdést kell még elintézni. Az egyik a templom előcsarnokában elhelyezendő emléktábla. Már munkában volt a tábla, amikor az ünnepi bizottság a következő döntést hozta: „*Hat der heute versammelte Festkomitee Umgang genommen in Anbetracht des Friedens, der durch die Wahl der Namen, welche darauf graviert werden sollen — gestört werden könnte, nichtsdestoweniger haben die auf diese Auszeichnung Verzichtenden es übernommen, für die bereits vorwärts geschrittene Arbeit dieser steinernen Denktafel, die nicht mehr so leicht zu etwas anderem verwendet werden kann — den Schaden-Ersatz aus eigenen Mitteln zu bestreiten.*” Az emléktábla nem is kerül a templomba. Ma a hősök táblája áll a helyén.

A másik főkérdést a január 10-iki ülés tárgyalja: „*Die heutige Hauptaufgabe ist zu bestimmen, welche Personen bei der Einweihung, — namentlich beim Umzug mit den Thoras die Träger dieser letzteren — und welche die Fackelträger dabei sein sollen.*” Ezt a kérdést is megoldották végül. Az első tórát a kántor, a másodikat *Meisels* főrabbi, a harmadikat *König* rabbihelyettes vitte. A többieket — tizenegy tórát — az előljáróság tagjai. A fáklyákat a fiatal házasok.

Január 23-án reggel zsúfolásig megtöltötték a templomot a mindenfelől egybesereglett előkelőségek. Élükön *Tavernikus Baron v. Sennyei Landes Grl. Commandant, Fürst v. Lichtenstein, Oberbürgermgt. Ladislaus v. Paulovics* és *Kovics Károly*, városi főkapitány. Szomszéd hitközségek, városi hatóságok, más felekezetek papjai, országgyűlési képviselők, helybeli iskolák igazgatói emelték az ünnepély fényét. A két herceg az emelvény jobb, a városi hatóságok az emelvény baloldalán foglaltak helyet. *Ranschburger* kántor énekével kezdődött az ünnepély, majd *Diamant* jegyző felolvasta az alapítóokmányt. A karzoltáréneke közben helyezték el a zárókövet a tóraszekrénybe. Utána *Meisels* főrabbi meggyújtotta az örökmécsest, *König* Adolf budai rabbihelyettes pedig elmondta a *ויקרא*-t. *Meisels* főrabbi és a kántor a kapuhoz mennek, ott fogadják a tóra- és a fáklyavivőket. Behelyezik a tórákat, a Pesten szokásos magyar bevezető ének után *Meisels* főrabbi több mint egy óra hosszat tartó beszédben avatja fel az új templomot. „*Az Isten nem a magas hegyeket, nem a zöld réteket, hanem az ember építette házakat választotta lakhelyéül — mondotta. — Nagy érdem Istennek ezt a parancsát teljesíteni. Ez a parancsteljesítés mutatja meg a zsidó lelket mindenki előtt és ez alkalmas arra, hogy eloszlassa a sötét előítéleteket.*” A hosszú beszéd — így mondja a jegyzőkönyv — senkit sem untatott. A *Hymnus*z eléneklése fejezte be az ünnepséget. A hitközség vezetősége tíz arany tiszteletdíjat ajánlott fel *Meisels*nek a szép beszédért, azonfelül megválasztotta a hitközség dísztagjává.

Utána nagy „*Festessen*” volt, „*auf Kosten der Geladenen.*” Csak *J. Dessauer* újpesti rabbinak a költségeit fizette a hitközség. Déli 2 órától este 10-ig tartottak a felköszöntők. *Meisels* főrabbi, fáradtságára hivatkozva, nem jelent meg. *Dessauer* felköszöntője olyan sikert aratott, hogy meghívták a következő hétre hitszónoklatra. Ő mondotta az új templom színpadán az első szombati beszédet „*quasi Einweihungsrede*”-t, ahogy a jegyzőkönyv mondja.

BRÓDY LÁSZLÓ:

JEHUDA HA-LÉVI

MOHÁCSI JENŐNEK, HÁLÁSAN

*Kasztilia költője volt, a Múzsák
ültették el a kertjében a rózsát.*

*És madarak kísérték Toledóból
és csupa dal volt akkor Spanyolország.*

*A csillagoknak súgta meg szerelmét
s a tengereknek eldúdolta sorsát.*

*És Istent ő is megtalálta egyszer
és látni kezdett, mint mikor a jós lát.*

*Hajóra szállt és Alexandriáig
vihar paskolta tengerek hajósát.*

*Hol annyi könny hullt, Egyiptomba ért el,
hogy Mózes útját lábai tapossák.*

*A sivatagba elindult, gyötörte
Ción, e régesrégi, nagy adósság.*

*És elveszett az árnyéka a pusztán,
de megmaradtak örökre a rózsák.*

SCHWARZ MÓR:

ISTENT KÉRDEZZÜK

*Az Isten sok hegyet teremtett,
De Sinait nem,
Csak egyetlenegyet.*

*Az Isten sok népet alkotott,
De Izraelt nem,
Csak egy Jákobot.*

*Odacövekelte a Sinai mellé,
Hogy nézzen, nézzen
Folyton fölfelé.*

*Hogy lássa a Lángot,
Hogy hallja a Hangot,
Melyet az Úr gyujtott,
Az Úr lobbantott.*

*Tekintetünk elvész a Lángban —
Őt keressük, őt kutatjuk
És az Isten örül...*

*De meddig lesz még sivatag
A Sinai körül?*

DR. KÖRÖSY KORNÉL:

PFEIFER IGNÁC EMLÉKEZETE*

Megrendülten állok *Pfeifer* Ignác ravatalánál, kit Mesteremnek tiszteltem és kinek munkásságához az utolsó évtizedekben saját munkám különböző szálak útján mind szorosabbra fűződött. Kapcsolatot teremtett közöttünk tanári foglalkozásunk és közös szakmánk, a kémia tudománya; de a legerősebb kapcsolatot felekezetünk jövőjé-

Pfeifer Ignác. (Gárdos Aladár domborműve.)

ről vallott azonos felfogásunk jelentette. *Pfeifer* Ignác, aki minden kérdést a legnagyobb perspektívából látott, az elsők közé tartozott a régi vágású magyar zsidók között, akik belátták, hogy minden zsidónak, aki vallásában nagy emberi értéket lát, legelső feladata annak fennmaradását biztosítani; és belátta, hogy ennek legnagyobb biztosítója a zsidó Palesztina. Ezért amikor a gyengék menekülni próbáltak, ő a Palesztina-gondolat mellé állott. Egyik megalapítója, majd hét éven át elnöke volt a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének. Sokan az ő példáján felbuzdulva csatlakoztak ehhez a nagy eszméhez, én is ő általa kapcsolódtam szorosabban a Szövetséghez. Ma, mindegyik szövetség elnöki székében jelenlegi utóda, búcsúzom nagy elődömtől.

Mindnyájan, akik itt állunk ravatala körül, úgy érezzük, hogy lelkivilágunkat pótolhatatlan veszteség érte: szegényebbek lettünk egy igazán nagy, egész kivételes egyéniséggel. Személyéből szeretet és jószág áradt minden irányban, dacára annak, hogy szeretetét sohasem öltötte szavak formájába, a páthosznak pedig minden alakja teljesen távol állt természetétől. Bár családja és szűkebb barátai részére a legvidámabb ember volt, nemcsak beszédmódorában, hanem legbelsőbb lényében volt valami szigorú józanság. De ha dolgunkat végezve elváltunk tőle, valami csodálatos meleg meghatottságot éreztünk; olyasmit, hogy milyen jó volna, ha mindig közelében lehetnénk. Ezt az ürt érezzük most fokozottan, amikor örökre eltávoztunk. De fájdalomunkban benne van még az a melegség, mely belőle egész életén át környezetére kisugárzott.

Pfeifer Ignácot a világháborúig kartársai tisztelték tudományos munkásságáért, tanítványai szerették, mint

atjai jóindulatú tanítómesterüket; de nagy emberi tulajdonságait szűkebb baráti körön túl nem ismertek. A háború után elejének új korszaka kezdődött. Tudományos munkásságát tovább folytatta, tanítványainak kutató munkáját tovább vezette. De a fiatalsággal való közvetlen kapcsolata megszűnt, mikor a háborúban elvesztette egyetlen gyermekét és utána tanszékéről való lemondása által elszakadt a tanuló ifjúságtól, mellyel addig oly mély kölcsönös szeretet kötötte őt össze. Többször felszólították, térjen vissza tanszékére, de az ő nagy szeretete akkor már tágabb körre terjedt ki. Azért tanár maradt, mindnyájuk tanára, az egész magyar zsidóság tanára: tovább tanított cselekedeteivel, példaadásával. Arra tanított bennünket, hogy a legőszintébb zsidóvallású magyarnak is kötelessége kivenni részét Palesztina felépítéséből. A zsidó közösséggel való együttérzése azonban legkevésbé sem gyengítette törhetetlen magyarságát. Földig sujtotta a nemzetünket ért katasztrófa, de együtt reménykedett minden magyar testvérrel és együtt örült velük nemzetünk sorsának jobbrafordulásakor. Ha szükség volt tudására, valamely műszaki kérdés megoldásánál, mindig a köz rendelkezésére állott, mert mindig és mindenütt csak segíteni akart. Nem haragudott azokra sem, akik akár vele, akár felekezetével szemben állottak. Puritán jelleme tiszteletet parancsolt másvallású polgártársai részéről is, és aki az ő lenyűgöző egyéniségén keresztül ismerte meg vallásunkat, annak tiszteletet kellett éreznie iránta. Hogy evvel mily felbecsülhetetlen szolgálatot tett felekezetünknek, azt a jövő fogja megmutatni.

A háború után eszmélt rá *Pfeifer* Ignác, aki vallásának külsőségeitől már majdnem teljesen elszakadt volt és tiszta humanistának tudta magát, mennyire alapvető alkatrésze egész egyéniségének zsidó vallása. Rájött arra, hogy az, ami mint humánus élt benne, az a zsidó tradíció volt. Rájött arra, hogy az igazság szeretete, embertársainak szeretete az az erkölcsi ideál, mely a zsidóságban, mint egyénes embercsoportban eleven vallási tradícióként él, melyért annyit szenvedett és melyért, ha kell, a jövőben is vállalja a szenvedést. A mózesi tanítás: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, ez volt *Pfeifer* Ignác legbensőbb lényé. Ő valóban szeretett mindenkit és segített mindenkin, akin csak tudott, mert nemcsak az összesség nagy problémáit látta, hanem megrendülten együttértett minden ember egyéni tragédiájával is.

Igaz ember volt, a biblia nyelvén, caddik. Igaz magyarsága és zsidósága harmonikus egységbe olvadt benne a nagy Pro Palesztina eszmében, melyen keresztülragyogott nagy emberszeretete, amiben egynek tudta magát minden igaz emberrel. Utolsó percig rendületlenül bízott az igazság és jószág uralmának eljövételében. Őrizzük meg emlékét, cselekedjünk mindig az ő szellemében, akkor jobb lesz a sorsa minden magyarnak, minden zsidónak, minden becsületes embernek.

* Búcsúbeszéd *Pfeifer* Ignác nyug. műegyetemi tanár (1867—1941) temetésén.

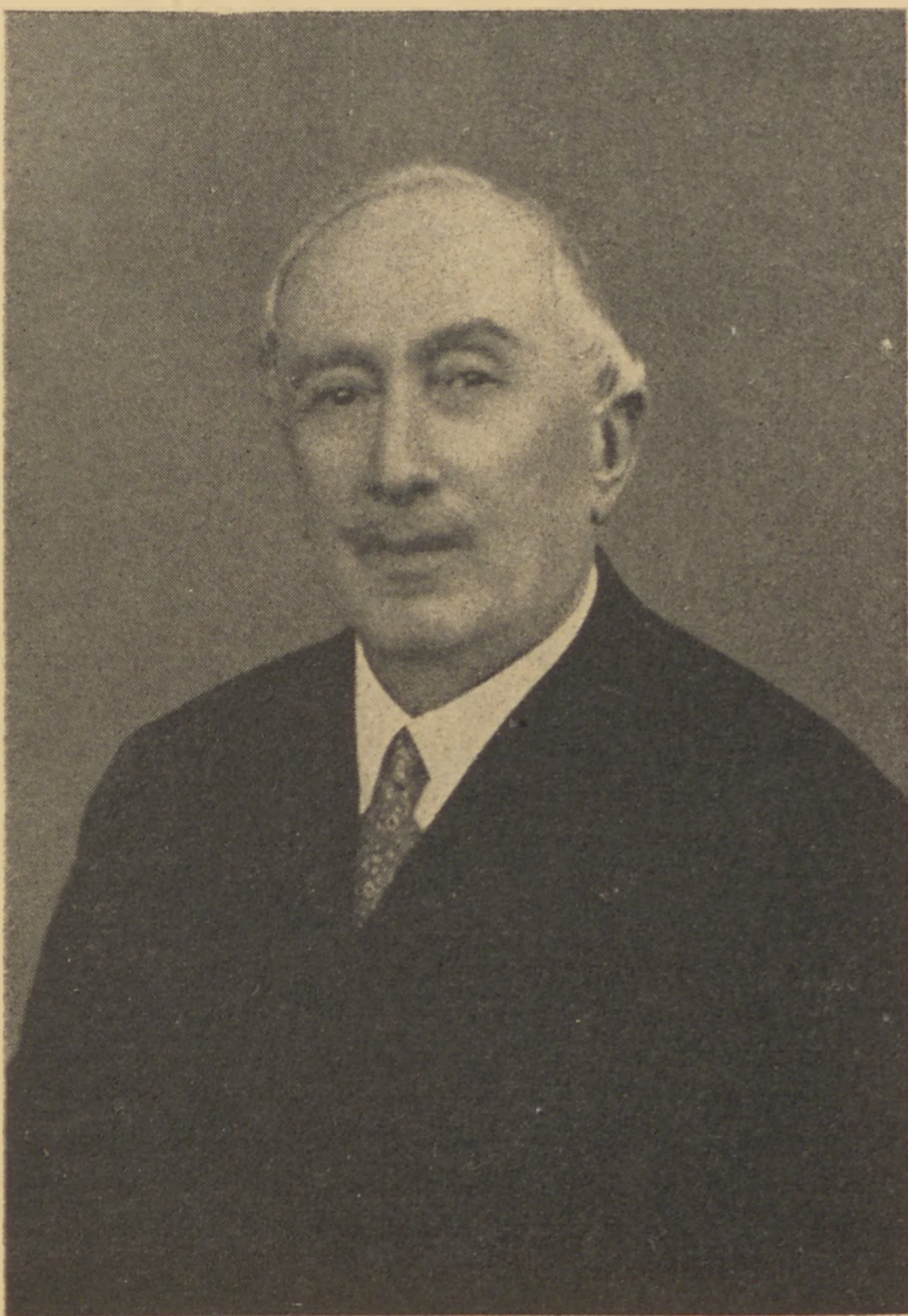
PALESZTINÁBAN szerzett évtizedes értékes tapasztalataimmal, nyelvismereteimmel, letelepedési engedélyemmel *diszkreéten* nyújtok információkat, segítséget odaorientálódó tőkeerős egyéneknek. „Legelőkelőbb referenciák” jellegére a kiadóba érkező meghívásra elmegegyek.

VIRÁG GYULA HÚSZÉVES JUBILEUMA

Szeptember 1-én telt be húsz éve annak, hogy Virág Gyula, a *Mult és Jövő* kiadóhivatali igazgatója, aki előzőleg az „Egyenlőség“ igazgatója volt, lapunk szolgálatába lépett.

A *Mult és Jövő* felvirágzása, terjeszkedése, mind szélesebb körökre való kihatása, szorosán egybeforrott Virág Gyula működésével, aki a húsz év alatt minden erejét, tehetségét és lelkesedését a *Mult és Jövő* szolgálatába állította.

Virág Gyula, a pesti ortodox hitközség egyik számottevő tagja híres, tudós rabbicsalád sarjadéka. Édesapja, néhai Blum Herman, kállósemlényi földbirtokos, a legjelesebb talmudisták közé tartozott. A szikszói főrabbi,

néhai Ehrenfeld Saul (Chászám Szófer unokája), az ungvári főrabbi, néhai Lőw Lázár, Ullmann Ede, kiváló talmudtudós, a híres makói főrabbi fia nagybátyjai voltak Virág Gyulának.

Virág Gyula, a művészek és írók lelkes barátja, a zsidó szív minden szeretetével szolgálja húsz év óta a *Mult és Jövő* céljait; olvasóink és barátaink körében becsületességgel és igazságszeretettel általános becsülésre és tiszteletre tett szert.

A nyilvánosság előtt szeretettel köszöntjük hűséges munkatársunkat jubileuma alkalmából, mely a becsületesen végzett munkának az ünnepe.

dr. m. e.

NEVELŐNEK, TARSALKODÓNAK mennék félnapi elfoglaltsággal, bentlakással és lehetőleg ellátással. (Rituális.) Címeiket „Angol, német, héber“ jeligére a kiadóba, vagy 423—541 telefonon kérek.

MENACHEM USSISCHKIN

Libanon cédrusai testvérüket gyászolják. A Járdén habjai könnyeket görgetnek. Szellők szárnyán szállt szerte a hír: Menachem Ussischkin nincs többé. A Föld óriása „megtért népéhez“. A galut „nagyjai“ is „megtérnek népükhöz“, de csak halálukban. És milyen felemelő a gondolat, hogy Menachem Ussischkin már fiatal korában megtért népéhez — az életre és nem a halálra — azzal a lángoló isteni szeretettel, amellyel egész életén át szolgálta népének és Földjének szent ügyét.

Élete hatalmas műveinek és győzelmeinek gondolatára érezzük a próféta szavait: „Ne a halottat sirassátok!“ Ne ilyen halottat sirassátok, aki világokat épített életében. De sirva sirassátok azokat, akik egész életükben a hiábavalóság álmait kergetik. Az Ő élete és egy tizenhétmillió nép örök hálája, szeretete útmutatás lesz minden időben, hogyan kell gondolkodnia és cselekednie a zsidó embernek, egy élő nép fiának. Menachem Ussischkim tudta jól, hogy „Nemzedékek mennek, nemzedékek jönnek, de a Föld örökké fennmarad“, — és élete himnusza lett a — Földnek. A Földért élt, a Földön alkotott és most a Földben talált nyugalmat. Akarata, tehetsége, lendülete nem ismert elfáradást, vagy lehetetlent. Kezei itt alkottak ebben a világban, de lelke fent élt a magasban, az ideálok világában, és az ideálok világában nincsenek akadályok. Émek Jizreél, Émek Chefer, Émek Zevulun és a Gálil örökre zengik majd Menachem Ussischkin életét, amely az újjászülető Föld époszának legszebb éneke lett.

Az elmúlt Raus-hásonó előtt üzenetet küldött ereci testvéreinkhez és az egész gáluthoz. Ez az utolsó üzenet végrendelet számunkra, amelyet minden erőnkkel és mindeneken át megvalósítunk majd. És a végrendelet azt mondja: „Ne csüggedjete! Cion felszabadul, Jeruzsálem felépül és a zsidó népre eljön az igaz megváltás...“

Herskovits Fábán dr.

Megdöbbenéssel fogadta az egész világ zsidósága a gyász hírt, hogy Menachem Mandel Ussischkin, a Keren Kayemeth Lejiszrael, a Zsidó Nemzeti Alap elnöke, október 3-án Jeruzsálemben elhunyt.

1863-ban született Dubrovnán, Fehéroroszországban. A moszkvai műegyetemen nyerte el a mérnöki oklevelet.

Ussischkin már Herzl fellépése előtt résztvett a cionista munkában. Tagja volt a Chovevé Cion (Cion barátai) mozgalomnak és egyik vezetője a Bilu-nak, melynek hívei már 1882 óta vándoroltak ki Palesztinába. Herzl felléptekor azonnal csatlakozott a vezérhez és 1897-ben a baseli cionista kongresszuson már vezető szerepe volt. Az Uganda-terv felmerülésekor szembehelyezkedett Herzl-lel és a Palesztina-gondolat mellett küzdött. 1919-ben, mint a cionista delegáció tagja, résztvett a párisi békekonferencián. 1934-ben a Cionista Világszervezet Nagytanácsának elnökévé választják, míg a Keren Kayemeth Lejiszrael ügyeit 1923 óta vezette.

A Magyar Cionista Szövetség és a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége október 22-én együttes Ussischkin-emlékestet rendezett, melyen dr. Herskovits Fábán tartotta az emlékbeszédet.

ÖTLETPÁLYÁZAT A TATAI ZSIDÓ DIÁKOK BIBLIAKÖRE SZÁMÁRA. A Tatai Zsidó Diákok Bibliakörében október 5-én, a tanév első rendes közgyűlésén hirdette ki dr. Rosenthal László hitoktató-rabbi annak a pályázatnak eredményét, melynek célja volt megtudni, hogyan képzei el a tanulóifjúság a Bibliakör egy eszterdeiki működését. Harminchat pályázó adta be „Milyen pályázatokat írjon ki ezidén a Bibliakör?“ címmel talpraesett, körültekintésre és meglepő találékonyságra valló ötleteit. Az első díjon Veszprémi Tibor és Kálmán József, a másodikon Kaposi Mária és Weinstangl Tibor osztozkodtak, a harmadik díj Schlesinger Györgynek, Deutsch Évának és Roth Andrásnak jutott. Dícséretben részesültek: Groszmann Károly, Telkes Marianna, Komlós György, Hacker Ödön és Deutsch József. A pályázat kihirdetése után értékes számmal szerepeltek: Dukász Magda, Drucker Erika és Deutsch Éva.

Ú J K Ö N Y V E K

MOHÁCSI JENŐ: JEHUDA HA-LÉVI. EGY NAGY
KÖLTŐ ÉLETE ÉS MŰVE. Budapest, 1941.

1.

Most van nyolcszáz éve annak, hogy *Jehuda Halévi*, a középkori nagy héber költő, a spanyolországi Toledóból palesztinai útjára elindult, és hogy — a legenda szerint — egy tevén vágató arab még abban az évben, 1145-ben, Jeruzsálemben, a Szent fal tövénél halálra taposta.

Jehuda Halévi a középkornak egyik legnagyobb héber költője volt, és így érthető és elvárható volna, hogy a zsidó tudományos és irodalmi világ az egész földkerekségen ezt az évet *Jehuda Halévi* emlékének szentelje. De ma, amikor az emberiség rettentő vajadásban van és a zsidóság létproblémák közt vergődik, nagy ünneplésekre nincs idő. Azért itt-ott megjelenik egy-egy könyv, mely a középkori zsidóságnak e nagy alakjával foglalkozik.

A magyar zsidó irodalomban *Mohácsi Jenő*, a jeles esztéta jelentkezik egy kis könyvvel, melyet *Jehuda Halévi* méltatásának szentel.

2.

Jehuda Halévi 1086-ban az arab Toledóban született. *Jehuda Halévi* még gyermek, mikor a keresztény spanyol fejedelmek Toledót a móroktól visszahódítják. Az új *Halévi* így szemtanuja mindazoknak a megpróbáltatásoknak, melyeken a zsidó nép *Spanyolországban* a mohamedánok és keresztények közt dúló harcok folyamán keresztülment... És Toledóba érkeztek bizonyos hírek azokról a rémségekről is, melyek a kereszties hadakat követő martalócok révén (*Könyves Kálmán* magyar király Mosonnál verte szét őket!) *Közép-Európában* érték a zsidóságot.

Pedig Európában még alig ment feledésbe a zsidók megbecsült sora *Nagy Károly* és *Jámbor Lajos* alatt. És *Spanyolországban* ekkor a zsidó nép már két évszázados gazdag multra tekinthetett vissza, tele a kultúra és az anyagi jólét minden fényével...

...A zsidóságnak az új viszonyok között szembe kellett néznie a szomorú tényekkel, állást kellett foglalnia az új adottságok között, és a felmerült, megdöbbentő létkérdésekre feleletet kellett adnia.

A kor kérdéseire *Jehuda Halévi*, a költő és a bölcsész szövegezte meg a kor feleletét.

3.

„A zsidó nép világtörténelmi küldetése az, hogy magára vegye az emberiség bűneit és megszenvedjen értük“ — ebben a megállapításban foglalja össze *Mohácsi Jenő* *Jehuda Halévi* feleletét. — „Ha küldetésünknek ez a tudata kivész belőlünk, akkor nem bírjuk elviselni azt a rengeteg igazságtalanságot, mely évezredek óta érte népünket.“

Jehuda Halévi tehát (XII. század) magáévá teszi a nagy *Babiloni Névtelen* (id. e. VI. század) felfogását az örök zsidó sorsról: *Isten szolgája* vállalja a mártírvégzetet: viseli az emberiség betegségeit, hordozza az emberiség fájdalmait: szenved a népekért, szenved a népek bűnei miatt... És mi a megoldás?

Mohácsi így foglalja össze *Jehuda Halévi* állásfoglalását:

„A költő lemond a spanyol zsidóság politikai és szellemi magatartásáról. Lemond az érzéki örömeiről, a filozófiai felvilágosultságról. Haszontalannak tartja a mohamedán vagy keresztény fejedelmek szolgálatában folytatott politikai ténykedést. *Reménytelennek látja azt a tö-*

rekvést, hogy a zsidók idegen országban találják megváltásukat.“

A megváltás csak az ősi földön, *Palesztinában* mehet végbe... Ezért *Jehuda Halévi* örök nosztalgiája *Cion* után költészetében és bölcselmi művében, a *Kuzari*-ban...

4.

Véletlen a találkozás *Jehuda Halévi* halálának nyolcszáz éves fordulója és a zsidóság mai helyzete között, de olyan sorsszerűnek tűnő... Ma is egy történelmi korszak alkonyán van a zsidóság. Az emancipáció kora eltűnőben, a zsidóság tömegei óriási megpróbáltatások között Európában, — és történelmünk e nagy fordulóján mi is ugyanazon feladat előtt állunk, mint *Jehuda Halévi* kora állt: szembe kell néznünk a tényekkel, állást kell foglalnunk. Értelmeznünk kell a helyzetet, melyben a zsidóság ma van. És míg a nagy kérdésre: „miért kell szenvedni?“ a *Ma* különféle *szociológiai* feleleteket ad, addig kétségtelen, hogy arra a kérdésre: „mi a segítség módja?“, az egyetlen, igaz megoldás ma is az, ami nyolcszáz évvel ezelőtt azonos viszonyok között elhangzott: a zsidóságnak tudomásul kell vennie zsidóvoltát, saját értékeihez kell visszatérnie, minden zsidóerőt a belső zsidó problémák megoldására kell felhasználnia, fel kell építenie az országot, ahol a zsidó ismét emelt fővel állhat — sajátjában — önértékes népként a többi nép között...

5.

Ezek a gondolatok csendülnek tovább az olvasóban *Mohácsi Jenő* értékes, kis könyvének elolvasása után, melynek minden sorában az átérzés és átélés heve lüktet.

6.

Meg kell még említenünk *Mohácsi Jenő* értékes tanulmányának egy fejezetét, melyben *Jehuda Halévi* verseinek fordításproblémáit tárgyalja. *Mohácsi* álláspontja nagyon helyes. *Jehuda Halévi* verseinek igazi hangulatát a fordító csak az eredeti (arab) övvers-rímelésben tudja visszaadni. A minden második sor végén visszahangzó rimből monoton melankólia árad, ami megadja sajátos, letompított hangulatát az arab és a középkori héber költészetnek.

Szabó Géza dr.

A BIALIK-KÖNYVEK harmadik száma újból gazdag tartalommal jelent meg. A főtanulmány ezúttal *Josef Kastein*-nak, a jelenkor legnagyobb zsidó történetírójának „A zsidó történelem értelme“ című műve. *Kastein* meggyőző erővel és a történelmi összefüggések alapos analizésével mutatja ki monográfiájában a zsidó történelem egyes epizódjainak egységes láncszerű összefüggését, amely folyamatos kitérőjét képezi a zsidó multra építő új országalapítás. Világos érvei egyben pregnáns módon juttatják kifejezésre az asszimiláció bűneit a zsidó történelmi-séggel szemben. Dr. *Junger József* mélyreható fejtegetésben foglalkozik a magyar zsidóság joghelyzetével a zsidó-törvények alapján, *Radó Géza* a ma különösen aktuális „marranus“-problémáról ír a kérdés elevenébe vágó fejtegetéseket és újszerű megvilágításba helyezi történelmünk ezen egyik legtanulságosabb fejezetét. Az új héber líra terméseiből *Sch. Schalom* és *Ar'ibn Zuhav* egy-egy versét mutatja be *Schnabel László* művészi fordításban. A füzethen találjuk még *Arthur Ruppin* tanulmányát a palesztinai kolonizáció hatvan esztendejéről, továbbá a színes *Szemle-rovatot*, amelyből kiemelkednek dr. *Herskovits* Fábán bátor megállapításai a kitérés és az anticionizmus kérdéséről. Az értékes füzetet a cionista világmozgalom és a Palesztina-építés legújabb hírei egészítik ki. — A *Bialik-Könyvek* szerkesztői ezúttal is bizonyosságot tettek arról, hogy füzeteik kiadásával hűzgapótló munkát végeznek a zsidó problémák tudományos megvilágítása és tudatosítása terén.

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. **כשר** vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban. Lakodalmakat vállal
elsőrendű kivitelben. Erdélyiek és felvidékiek találkozóhelye.

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCA 4-B. TELEFON: 123-843

HIRSCH HERMANN: *A zsidó élet útja. (Derech Há-chájim.)* Akinek szívügye ifjúságunk és tömegeink igaz zsidó nevelése, örömmel és lelkesen kell, hogy üdvözlje „*A zsidó élet útja*“ című könyv megjelenését. Már maga a megírás ötlete, hangja és szelleme egészséges, életerő ől duzzadó zsidó légkörről tanúskodik. Hogy a szerző erdélyi zsidó és a könyv Kolozsvárott jelent meg, természetes következménye annak a pozitív és aktív zsidó szellemnek, amely az erdélyi zsidóság életét jellemzi hosszú évtizedek óta. A szerző, Hirsch Hermann rabbi-hittanár, úgy írja előszavában: „...ebben a könyvben nem akartam újat adni.“ Az viszont kétségtelen, — érzi az olvasó — hogy *ahogyan* adja és ismerteti zsidóságunk ősi, örök tanításait, eszméit, az lelkesítően új és nagyszerű. A könyv — külső szerkezetét tekintve — a zsidó élet törvényeinek és ünnepeinek pragmatikus ismertetése, lényegében azonban erkölcsének és szellemének ihletett rajza. Valóban érezzük a sorok között a szerző zsidó szívének melegét és vallásos érzésektől telített lelkületét. A könyv mindössze 168 lapja meglepően teljes és rendszeres képet nyújt hagyományainkról s eszméinkről. Bevezetéképpen törvényeink útját ismerteti a Tórától napjainkig — igen világos, áttekinthető előadásban. A különböző fejezetekben („*A zsidó ember 24 órája*“, „*Szombat, ünnep- és emléknapi*“, „*Különféle szabályok*“) pedig ünnepeink és szertartásaink gyakorlatának fejtegetés közben költői erővel jut kifejezésre azok eszmei és erkölcsi tartalma is. Az szintén gyakorlati érdeme a könyvnek, hogy zsidó neveinket eredeti formájukban (*Mose, Jicchok, stb.*) használja és nem a nyakatekert idegen átírásokban. Követendő példa lehetne az egész vonalon. Akkor legalább nem történnék meg, hogy középiskolás zsidó fiúk arra a kérdésre, ki volt például *Jicchok* — akinek véletlenül éppen nevét viseli — szóhoz nem jutnak a csodálkozástól. Csak akkor térnek magukhoz, amikor megtudják, hogy *Jicchok* azonos — *Izsákkal*... A könyv stílusa költői szép, lendületes és világos. Nagyszerű segédkönyv tanárok részére és kiválóan alkalmas az ifjúság zsidó nevelésére. Ez különösen hangsúlyozandó, most a tanév kezdetén. Igen jelentős mértékben fokozná a zsidó nevelés intenzitását, ha illetékes körök azonnal még erre az iskolaévre tankönyvként vezetnék be ezt a nagyszerű munkát. Persze, élvezetes és hasznos könyv ez a felnőttek, a szélesebb zsidó társadalom részére is. Hitközségi kultúr-intézmények, vallási körök, vallásigazgató bizottságok részére pedig kiválóan alkalmas ez a munka pályanyertesek jutalmazására, bármicvók, házasulók megajándékozására.

Dr. Herskovits Fábián

HÁZI TANÍTÁST vállalnak okleveles állástalan tan-
erők. Izr. Tanítóegyesület, VII., Wesselényi-u. 44. (Telefon:
421—975, délután fél 5—6-ig.)

AZ IZR. MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT ÉV-
KÖNYVE. (Budapest, 1941.) A magyar zsidó szellemi élet-
nek mindig kiemelkedő eseménye az I. M. I. T. Évkönyvé-
nek megjelenése. Azzá avatja a benne megnyilatkozó tudomá-
nyos és irodalmi szellem. Az új, 1941-es kiadvány ér-
tékben és tartalomban méltán csatlakozik előzőihez.

Évkönyvünk több jelentős tanulmánya tartozik a zsidó
tudomány körébe. Dr. Fényes Mór komoly és mély dolgo-
zata a *Tíz ige* jelentőségét, erkölcstörténeti hatását méltatja. Dr. Guttmann Henrik a prozeliták középkori hely-
zetét vizsgálja, rámutatva, hogy vallásunk még a leg-
nagyobb üldözések idején is vonzott idealizmustól áthatott
hívőket. Dr. Heller Bernát a prófétai hirdetések tartalmát
elemzi. Dr. Hirschler Pál a messiási eszme kialakulását és
fejlődését tárgyalja. A részletek mellőzésével szellemtörté-
neti egységben szemléli a messianizmust. Dr. Scheiber
Sándor a karaita *Jehúda Hádásszi* „Eskol Hakkófer“ című
művének meselemeit mutatja be és nagy tudással kutatja
a mesék sokféle ágazó párhuzamait.

Dr. Elek Oszkár tudományos adatszerűséggel megírt
dolgozatában *Eszter*-könyvének a világirodalomra (tüzetese-
sen a francia drámára) gyakorolt hatására világít rá. A
magyar zsidó történelemből meríti tárgyát dr. Ballagi Ernő
írása: rámutat az egyenjogúsítás okaira és a zsidóság hely-
zetének nemzeti, társadalmi és gazdasági szempontból való
átalakulására.

Több évfordulóra íródott kegyeletes megemlékezés a
zsidó szellemi élet egy-egy kiemelkedő egyéniségének vonzó
portréját adja. Dr. Groszmann Zsigmond Hirschler Ignác-
nak, a neves orvosnak, a kongresszus elnökének a feleke-
zeti életben való szerepét eleveníti fel. Dr. Rubinyi Mózes
Kisteleki Ede finomtollú, az élet szépségeiben gyönyör-
ködő költészetének állít emléket. Dr. Sebestyén Károly
plasztikus képből eleveníti elénk *Vészi József*, a kiváló
publicista egyéniségét és sokrétű tevékenységét. *Snouk*
Hurgronje, leideni egyetemi tanárnak *Goldziher* Ignácról
szóló baráti szálakkal átszőtt méltatását dr. Kertész Manó
közli fordításban. Dr. Vidor Pál Kiss Arnold munkásságát
foglalja egységes képbe és szép méltatásban áldoz a nagy
pap, szónok, író, költő és műfordító emlékének.

A szépirodalmi részben számolhatunk be dr. *Munkácsi*
Ernő hangulatos és eleven erdélyi emlékeiről, továbbá
Nádai Pál kis elbeszéléséről. *Csillag Lipót*, *Fenyő László*,
Hajnal Anna, *Hajnal Gábor*, *Reichard Pirokska*, *Timár*
Magda, *Vihar Béla*, *Zelk Zoltán* szép költeményei tarkítják
a kötetet, amely *Grünwald Fülöp*, az Évkönyv állandó kró-
nikásának az elmúlt év fájdalmas zsidó sorsáról írt össze-
foglalásával zárul.

E változatos tartalmú értékes munka dr. *Szemere*
Samu kiváló szerkesztői avatottságát és gondosságát dí-
cséri.
Dr. Komlós Ottó

BOROS JÓZSEF

SIREMLÉKEK nagyraktára kizárólag: Budapest, VII.

DOB-UTCA 2

(Károly-köruti sarokház)

Telefon: 227-096

Modern fedőlapos
virágvázás siremlékek

**OLCSÓ
ÁRAK**

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vadász-u. 11.

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel igazgató.

Engedélyezve: 20700/1938. XII. M. E. sz. alatt.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Tel. 226-082
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A NYIREGYHÁZI IZRAELITA IFJUSÁG VALLÁSOS ESTJE. Dr. Jólesz Károly vallástanár az iskolán kívüli zsidó ifjúság részére olyan egyesületet szervezett, amely lehetővé teszi, hogy zsidóságukat jobban megismerjék s a benne levő értékeket meglássák. Ez az ifjúsági mozgalom október hó 18-án rendezte első nyilvános előadását, amely túl a megszokott kultúr-estéken, a Palesztina felépítését végző chaluci gondolat melletti tüntetéssé emelkedett. Dr. Bernstein Béla főrabbi nyitotta meg az előadást. Utána Stark Ervin szavalóművész *Csernichovsky*-verseket szavalt. Dr. Junger József nagy érdeklődéssel fogadott előadásában az asszimiláció belső ellentmondásait fejtette ki. *Bolgár Klára* mély érzéssel és nagyon szépen zsidó népdalokat énekelt: zongorán kísérte *Szabó Imre* tanító. *Gärtner Márton*: Az ifjúság szerepe a zsidóság újjáépítésében címen a „dybuki és gölemi zsidóságról“ beszélt, igen szellemesen. Dr. Wax Aladár rabbi „az ifjú Palesztináról“ tartott vetített képekkel kísért előadást, amelyet a közönség igen nagy érdeklődéssel kísért.

DR. LICHTMANN MÓR HALÁLA. Nagy gyász érte az újpesti zsidóságot. Jomkippur előestéjén 77 éves korában meghalt dr. *Lichtmann Mór*, az újpesti hitközség nagy tudású rabbija. Dr. *Lichtmann Mór* 1864-ben született, a szatmármegyei *Óvárán*, 1897-ben avatták rabbivá az *Országos Rabbiképző Intézetben*, 1898 óta az újpesti hitközség titkára és 1922 óta rabbija. Október 2-án volt a temetése, melyen Újpest egész társadalma résztvett. A nagy hatású gyászbeszédet dr. *Friedmann Dénes* újpesti főrabbi mondta.

ABRAHÁM. E címen jelent meg dr. *Rosenthal* László és dr. *Weinberger* József szép könyve, mely a hagyomány történeteit gyűjti egybe Ábrahámról. A könyvet, mely az IMIT kiadásában jelent meg, *Ámos* Imre festőművész tíz illusztrációja díszíti. Méltatására legközelebb visszatérünk.

HÁZASSÁG.

Weltlinger Magda Szombathely és *Fleischmann* Imre Sárvár, október 26-án házasságot kötöttek.

MEGHÍVÓ. A Magyarországi Cionista Szervezet, mint Szövetkezet, budapesti bej. cég a Cg. 2420/85. sz. végzés utasításai értelmében 1941 november hó 25-én délelőtt 10 órakor Budapesten, VI., *Andrássy-út* 67. sz. alatt a Magyar Cionista Szövetség helyiségében rendkívüli közgyűlést tart. **Tárgysorozat:** 1. Az 1938. és 1939. évi mérleg és eredmény számla megállapítása. 2. Határozathozatal a felmentvény megadása tárgyában. Budapest, 1941 október 20. **Mérleg számla 1938 december 31-én:** Vagyon: 1. Pénztárkészlet P 26.74. 2. Hadikölcsön P 40.—. 3. Veszteség egyenleg a múlt évről P 2041.26. 4. Adósok P 2000.—. Összesen: P 4108.—. Teher: Szövetkezeti üzletrészek P 4108.—. Összesen P 4108.—. Budapest, 1939 január 1. — **Eredmény számla 1938 december 31-én:** Veszteség: Mérlegnek P 2041.26. Összesen P 2041.26. Nyereség: Mérlegtől P 2041.26. Összesen P 2041.26. Budapest, 1939 január 1. — **Mérleg számla 1939 december 31-én:** Vagyon: 1. Pénztárkészlet P 26.74. 2. Hadikölcsön P 40.—. 3. Veszteség egyenleg a múlt évről P 2041.26. 4. Adósok: P 2000.—. Összesen P 4108.—. Teher: Szövetkezeti üzletrészek P 4108.—. Összesen P 4108.—. Budapest, 1940 január 1. — **Eredmény számla 1939 december 31-én:** Veszteség: Mérlegnek P 2041.26. Összesen P 2041.26. Nyereség: Mérlegtől P 2041.26. Összesen P 2041.26. Budapest, 1940 január 1. Az Igazgatóság. Megvizsgáltuk és helybenhagytuk: A Felügyelő Bizottság.

A X. IZRAELITA KÖZSÉGKERÜLET KÖZGYŰLÉSE. A X. Izraelita Községkerület 1941. évi október 9-én tartotta közgyűlését Pécsen dr. *Greiner* József községkerületi elnök vezetésével. A közgyűlést istentisztelet előzte meg a pécsi zsinagógában, amelyen dr. *Scheiber* Sándor, dunaföldvári főrabbi tartott klasszikus ünnepi szónoklatot. Az ünnepi csokor legkiemelkedőbb darabjához, a pálmához, fűzte mondanivalóit, amelyben egy új zsidó embereszmény kialakítását körvonalazta.

Használt férfi-, női ruhákért, fehérneműkért, szőnyegekért, zálogban lévő és minden tárgyért magas árat fizet

Nutovits, VIII., Népszínház-u. 26. T. 141-467
SZÖVETCSERE.

Legújabb

párisi modellek

**tökéletes
kézimunka**

hártyavékony

kidolgozás

Szombattartó cég

Parókat készít

1a hullámosított hajból

Tartós hullám

Manikűr

Hajfestés

Olcsó árak!

HEISZ JENŐNÉ

női fodrász és paróka készítő

Bp. VI., Vasváry Pál-u. 4

Ami a szülőket legjobban érdekli
**Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát**

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

Hajszálok végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz.
Pollák Sarolta kozmetikai intézete.
Andrássy-út 32. I.

Cégem specialitással (házi kezelésre):
„Miracle“ szőrtelenítőszer
vagy „Miracle“ szőkítőke-
nőcs.

„Miracle“ krém, szappan,
pouder, rouge, a kozmeti-
ka vívmánya

(Kérjen
prospektust.) Tanítványképzés.

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat

Budapest, V, Csáky-utca 7. II. em.

Telefon: 1-244-55

Lelkiismeretes munka

Prima referenciák

**Üvegtetőcserép
és Eternit**

szabványmeretű
drótbetétes üveg

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29.

ÜVEGHÁZ

Telefon 110-114

Elegáns

**CSECSEMŐ-
KELENGYÉK**

SZÉKELY JENŐ
PETŐFI SÁNDOR-UTCA 9

**Takarékos családok
olcsón és jól vásárolhatnak**
KLEIN ANTAL
divatházában Bpest, VII., Király-u. 49

Selymek, szövetek, vászonárak.
Kelengyék, kötöttárak és női konfekció

RAKTÁRON LEVŐ

síremlékek

mélyen leszállított áron

Lőwy-nél Budán

II., Fő-utca 79 (Pálffy-tér mellett)

Telefon: 35-15-81

Mindent megtalál nyolc házban levő
raktárainkban

Használt és új

iroda
lakás
antik

BUTOR

vétel
elszolás
csere
kölcsonzés

Csillárok, műtárgyak * Perzsa-torontáli szőnyegek
Kombinált szobakülönlegességek

Áruházi rendszer

UNIVERSAL VII, Wesselényi-u. 8.
Telefon 137-842, 135-869

tökéletes

KLISÉ

König és Bayer

WESSELÉNYI-U. ES ALMÁSSY-TER SAROK
VII. CSÉNGERY-UTCA 1 T: 135-991